

فرا تحلیل مطالعات اقتصاد مقاومتی در ایران: شناسایی عوامل مؤثر بر استحکام ساخت درونی سازمان برابر تکانها

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۵/۰۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۰۳
مقاله برای اصلاح به مدت ۱۵ روز نزد نویسندگان بوده است.

وحید ارشدی *

جواد نوبخت **

رضا اسماعیل پور ثانی ***

سعید سید حسین زاده یزدی ****

چکیده

اسناد معتبر منتشر شده توسط نهادهای علمی نظارتی و اجرایی بیانگر این است که با گذشت سالها از ابلاغ سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی توسط رهبر انقلاب اسلامی (مدظله) و همچنین تأکید ایشان بر اهمیت آن ها در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی ایران؛ این سیاستها در سطح قابل قبولی عملیاتی نشده است و باعث تأثیرگذاری تکانهای اقتصادی بر زندگی مردم شده است. این مقاله به دنبال شناسایی روشمند متغیرهایی است که می تواند برای عملیاتی شدن سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی قابل رصد باشد. این پژوهش با مفروض گرفتن آن که پژوهشگران اقتصاد مقاومتی، معتقد به مقاوم کردن اقتصاد در مقابل تکانهای احتمالی به اقتصاد بوده؛ و دغدغه اجرای سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی را در سطوح مختلف داشته اند و با رویکرد آن و برای عملیاتی کردن این سیاستها راهکارهایی را پیشنهاد داده اند، با روش فراتحلیل، بیش از ۲۰۰ مقاله از مقالات با درجه علمی پژوهشی مرتبط با موضوع اقتصاد مقاومتی را از سال ۱۳۹۱ تا پایان سال ۱۳۹۹ مورد بررسی قرار داده است. عوامل و موانع شناسایی شده و زیرمؤلفه های آن ها را در سه زمان پیش از اجرا، میان اجرا و پس از اجرا توزیع نموده، که پس از برگزاری جلسات علمی پیرامون آن ها و اعتبارسنجی توسط متخصصان، به عنوان متغیر قابل رصد در جهت سنجش مقاوم پذیری سازمان در برابر تکانها معرفی شده اند. مدیریت های اجرایی و نظارتی سازمانها در جهت تحقق سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی در هر سطحی باید تلاش کنند متغیرهای معرفی شده را رصد نموده و تلاش نمایند متغیرهای عامل را تقویت نموده؛ و متغیرهای مانع را تضعیف نمایند.

واژگان کلیدی: خط مشی کلی، سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی، استحکام درونی، فراتحلیل، تکانه.

طبقه بندی JEL: O29, P21, H77, Q54.

* استادیار گروه پژوهشی اقتصاد اسلامی پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران (نویسنده مسئول)
v.arshadi@um.ac.ir

** دانش آموخته کارشناسی مدیریت بازرگانی، دانشکده مدیریت، دانشگاه امام رضا (ع)، مشهد، ایران

javad.nob@gmail.com

reza.ucme@chmail.ir

*** کارشناسی مدیریت بازرگانی، دانشکده مدیریت، دانشگاه امام رضا (ع)، مشهد، ایران

**** دانشجوی دکتری علوم اقتصادی، دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران

8saeed8@gmail.com

مقدمه

مدیریت هر نظامی در مواجهه با مسائل و مشکلات فعلی و آینده آن، اقدام به تنظیم خط‌مشی‌های عمومی نموده و به دنبال اجرای موفق آن سیاست‌ها و راهبردها تا مرحله دستیابی به اهداف می‌باشد. سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی نیز یکی از تدابیر و خط‌مشی‌های مهم و اساسی در شرایط کنونی اقتصاد ایران بوده است که رهبر معظم انقلاب اسلامی (دام‌ظله) پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام و کارشناسان، مشاوران و خبرگان با هدف مقاوم کردن اقتصاد ایران در برابر تکانه‌های درونی و برونی به دستگاه‌های مختلف اجرایی، تقنینی و قضائی ابلاغ کرده و آن‌ها را موظف به عملیاتی کردن سیاست‌ها کرده‌اند.^۱ تدابیر به‌گونه‌ای است که دستگاه‌های اجرایی، تقنینی و قضائی و نهادهای عمومی و نیز احاد مختلف جامعه در سطوح مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی به‌عنوان بازیگران در یک شبکه منسجم در به ثمر رساندن این سیاست‌ها نقش مؤثری می‌توانند داشته باشند. انتظار این بود که نهادهای مکلف به اجرای این سیاست‌ها گام‌های مؤثری برداشته و ظرفیتی ایجاد کنند تا اقتصاد را در برابر تکانه‌های وارده، مصون ساخته؛ به‌طوری که جامعه و فعالان اقتصادی آن، کمترین آسیب را از تکانه‌ها ببینند و همزمان به رشد و توسعه فعالیت‌های اقتصادی مشروع و قانونی خود ادامه دهند. به عبارت دیگر، با توجه به فشارهای بیرونی به اقتصاد ایران و جنگ اقتصادی، انتظار جامعه در سطح حکمرانی، نخبگانی و مردمی این بوده است که سیاست‌های مذکور با توجه به راهکارهای ارائه شده و اقتضائات زمانی، توسط همه بازیگران عملیاتی شده و اقتصاد ایران بتواند با اجرایی شدن آن‌ها در برابر هر نوع تکانه‌ای مخصوصاً تکانه‌های تجربه شده، از خود مقاومت نشان دهد و حداقل فضای کسب‌وکار و رشد با ثباتی داشته باشد؛ اما آنچه در حال حاضر نمایان شده است این که اقتصاد ایران، هنوز تحت تأثیر تهدیدها و تحریم‌ها و تغییرات قیمت نفت و حجم فروش نفت متلاطم شده؛ و هنوز قابلیت تاب‌آوری^۲ و پایداری^۳ اقتصادی مناسب و محسوس را نداشته و در حوزه اقتصاد، آسیب‌پذیر^۴ است (شقایقی، ۱۳۹۸، ص. ۸۶). مسئله مهم این است که چه متغیرهایی را برای عملیاتی شدن سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در سطوح مختلف باید رصد نمود تا میزان حرکت

به سمت استحکام درونی اقتصاد و عملیاتی شدن سیاست‌های کلی را سنجید؟ بر اساس مطالعه پرسمن^۵ و ویلداوسکی^۶ (۱۹۸۴)، اجرای هر سیاستی شامل زنجیره‌ای علی از اهداف سیاست تا نتایج است. آن‌ها اهداف و فعالیت‌های اجرا شده برای دستیابی به نتایج را، بخشی از فرآیند تعاملی دانسته که به یکدیگر وابسته بوده و بدین ترتیب اجرا را شبکه یکپارچه^۷ و فرایندی می‌پندارند. بازیگران هر سیاستی نیز انسان‌ها در سطوح مختلف فردی، خانوادگی، سازمانی و اجتماعی هستند که در صورت بسترسازی مناسب با برقرار کردن و تنظیم کردن پیوندها، بردارهای تعاملاتی و ارتباطات خود با محیط پیرامونی آن سیاست؛ و نیز کنش و واکنش‌های مناسب، مسیر تحقق آن تدبیر را فراهم ساخته و جامعه را از موهبت‌ها و آثار اجرای آن سیاست بهره‌مند می‌کنند (پیغامی و همکاران، ۱۳۹۵). رهبر معظم انقلاب اسلامی از سال ۱۳۸۹، در اجتماعات عمومی، درباره اقتصاد مقاومتی، طرح موضوع نموده و گفتمان‌سازی آن را شروع کردند و در بند ۲۱ سیاست‌ها مراکز علمی و نهادهای پژوهشی را به انجام مطالعات برای اجرای این سیاست‌ها تشویق نموده و وجود مرکزی قوی و بینا برای رصد و پایش دقیق فعالیت‌ها را خواستار شدند. با فرض قابل اجرایی بودن این سیاست‌ها و نظارت‌پذیر بودن‌شان، بخشی از جامعه پژوهشگران در سطح دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها و پژوهشکده‌ها در رشته‌های مربوطه به پژوهش‌های نظری و کاربردی پیرامون موضوع اقتصاد مقاومتی پرداخته‌اند. آن‌ها یافته‌های پژوهشی خود را در قالب مقالات علمی منتشر کرده‌اند. بیشتر این پژوهشگران تلاش کرده‌اند ضمن تبیین موضوع و مبانی نظری آن، یافته‌ها و پیشنهاداتی را برای اجرای موفق این سیاست‌ها از مناظر متفاوت و با ابزارهای مختلف به دستگاه‌های اجرایی ارائه دهند^۸. این حرکت علمی، جزء تقاضای رهبر معظم انقلاب اسلامی از دانشگاهیان بوده است^۹. بنابراین رسالت این مقاله، فراتحلیل مقالات علمی منتشر شده است تا متغیرهای قابل رصد را برای عملیاتی شدن سیاست‌ها مورد شناسایی قرار دهد و موانع و عوامل تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی را شناسایی نماید.

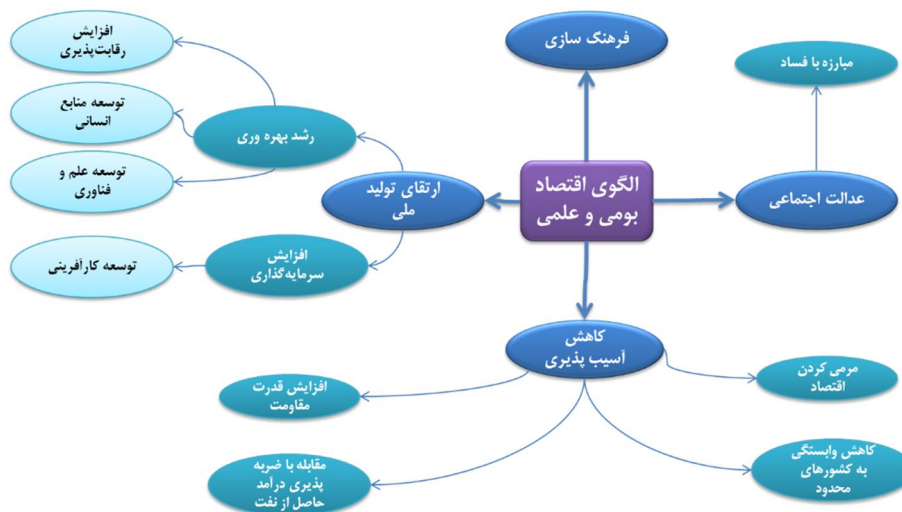
۱. مروری بر مبانی نظری

۱-۱. مفهوم اقتصاد مقاومتی

انقلاب اسلامی از بدو پیروزی خود تاکنون، با انواع تهدیدهای نظامی، فرهنگی و اقتصادی مواجه شده است و طبق سنت نبرد دائمی جبهه حق و باطل، این تهدیدها همچنان ادامه دارد و در برهه کنونی جبهه باطل از ابزار تحریم هوشمند و فشار اقتصادی که به مثابه یک جنگ تمام‌عیار اقتصادی است، استفاده کرده است. رهبر معظم انقلاب (مدظله)، نظریه «اقتصاد مقاومتی» را جهت مقابله با این تهدیدها مطرح نموده و یکی از انگیزه‌های طرح این نظریه را مقابله با «تهدیدهای اقتصادی خارجی» بیان کردند^{۱۰} و اقتصاد مقاومتی را به مثابه اقتداری درون‌زا که هم کشور را در مقابل تهدیدها مصون می‌کند و هم شرایط رشد و پیشرفت اقتصادی کشور را تضمین می‌کند، تعریف نمودند. همچنین ایشان ریل‌گذاری تحقق این نظریه را با ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی انجام دادند. لذا اقتصاد مقاومتی یک برنامه کوتاه‌مدت نبوده، بلکه یک پروسه و راهبرد کلان است و بنابراین صرفاً یک تاکتیک نبوده و مربوط به دوره تحریم نخواهد بود، بلکه اگر تمام مجموعه‌ها نیز پایان یابند و البته با لحاظ نمودن شرایط مکانی - زمانی، بازهم تمامی عناصری که در سند سیاست‌های کلان اقتصاد مقاومتی وجود دارد، جزو برنامه‌های کشور خواهد بود و باید به این سیاست‌ها به‌عنوان یک راهبرد توجه شود. به عبارت دیگر جریان اقتصاد مقاومتی یک جریان سیاست‌زده کوتاه‌مدت ایدئولوژیک سیاسی نیست.^{۱۱}

اقتصاد مقاومتی، مفهومی عقلی است. شاهد بر این مدعا این است که در هر جای دنیا اصل بر استحکام، مقاومت و قوام است و این یک اصل عقلی است. با نگاهی به دیگر نظام‌های اقتصادی دنیا، ملاحظه می‌شود که تمام آن‌ها، همواره سعی در مقاومت‌سازی بافت‌ها و ساختارهای خویش داشته‌اند و این امر با تکامل دانش، همواره در مسیر خود رو به پیشرفت بوده است، بدین معنا که جهت‌گیری تمام تئوری‌های جدید، نیل به این هدف، یعنی قوام و مقاومت‌سازی است (پیغامی و همکاران، ۱۳۹۵، ص. ۲۵). رهبر انقلاب با همین نگاه اقتصاد مقاومتی به معنای مقاومت‌سازی کشور در مقابل تکانه‌های گوناگون را الگویی علمی متناسب با نیازهای کشور^{۱۲} و نیز اندیشه

تجربه شده^{۱۳} و یک اصل پذیرفته شده در دنیا می‌دانند که کشور را در برابر تکانه‌های گوناگون جهانی حفظ خواهد کرد.^{۱۴} ایشان در سخنرانی‌های مکرر خود، ابعاد مختلف اقتصاد مقاومتی را برشمردند اما مهم‌ترین ویژگی‌های اقتصاد مقاومتی از منظر ایشان به صورت اجمالی عبارت است از: الگوی علمی متناسب با کشور ما، درون‌زایی، مردم‌بنیادی، دانش‌بنیانی، جهادی، عدالت‌محوری و برون‌گرایی^{۱۵}، توانایی مقاومت در برابر عوامل تهدیدزا، تکیه بر ظرفیت‌های داخلی، فسادستیزی، امنیت اقلام راهبردی و اصلاح الگوی مصرف.^{۱۶} تحلیل محتوای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی نیز نشان می‌دهد چهار مفهوم اصلی که سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی بر روی آن بنا شده عبارت است از: فرهنگ‌سازی، ارتقای تولید ملی، کاهش آسیب‌پذیری و عدالت اجتماعی. می‌توان گفت سایر بندهای سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به نوعی به این چهار محور بازمی‌گردد.^{۱۷}

نمودار ۱: چارچوب کلان مضامین موجود در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

این مفاهیم به نوعی ابعاد مختلف نظریه اقتصاد مقاومتی را نشان می‌دهد. اما به نوعی می‌توان تمام این مفاهیم را به یک مفهوم پایه و هسته سخت^{۱۸} ارجاع داد. با بررسی مفاهیم و کلماتی که رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله) در توصیف مفهوم اقتصاد

مقاومتی به کار برده‌اند، می‌توان گفت هسته سخت نظریه اقتصاد مقاومتی، «استحکام ساخت درون» است. رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله) در توضیح اهمیت و ضرورت پرداختن به استحکام ساخت درونی کشور به چند جهت عمده اشاره می‌کنند: اول این‌که «اگر می‌خواهیم در مقابل معارضه‌ها ایستادگی کنیم و صبر و توکل را به کار بگیریم، باید ساخت قدرت ملی را در درون کشور تقویت کنیم و استحکام ببخشیم»^{۱۹}. ثانیاً «اتکا به قدرت‌های جهانی برای رسیدن به پیشرفت معقول و کم‌هزینه نیست، زیرا در بعضی از کشورهای تحت سلطه رونق ظاهری دارند؛ اما ساخت اقتصادی خراب است؛ یعنی اگر یک شیر را رویشان ببندند؛ یک حساب را مسدود کنند، یا تصرف اقتصادی کنند، همه چیز فروخواهد ریخت»^{۲۰}. از طرفی دیگر ایشان خاطر نشان می‌کنند که «اگر استحکام ساخت درونی کشور از بُعد اقتصادی، علمی و زیرساخت‌های پیشرفت صورت نگیرد، بی‌رحمانه مورد تطاول قرار خواهد گرفت»^{۲۱}. «پیشرفت اقتصادی برای دستیابی به استحکام ساخت درونی بسیار مهم است، زیرا وقتی سرمایه‌اندوزان بین‌المللی سعی می‌کنند یک ملت و کشور را در چنبره اختاپوس اقتصادی خودشان درآورند، اگر مسئولان اقتصادی کشور توانستند اقتصاد ملی را شکوفا کنند، ملت احساس اقتدار می‌کند»^{۲۲}. از سوی دیگر رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله) کلید حل مشکلات اقتصادی را استفاده از نیروهای داخلی می‌داند. «در نتیجه استحکام ساخت درونی، کشور در مقابل هر افزون‌طلبی، هر انحصارطلبی، هر تجاوز، هر ماجراجویی و هر بحران‌سازی حفظ می‌شود»^{۲۳}. یکی دیگر از ثمرات استحکام ساخت درون اقتدار بین‌المللی است و «در ادبیات و عملکرد انقلابی امام خمینی (عج) را ملاحظه می‌کنید، می‌بینید تکیه اصلی بر روی ساخت درونی ملت است؛ احیای روح عزت، نه با تفاخر، نه با غرور، نه با به‌خودبستن، بلکه با استحکام ساخت درونی»^{۲۴}. بنابراین با این تعریف، هر مفهومی که به ارتقای استحکام ساخت درون اقتصاد کمک کند، اقتصاد مقاومتی است و مفاهیمی از جمله درون‌زایی، مردم‌بنیادی، دانش‌بنیانی، اصلاح الگوی مصرف و ارتقای تولید ملی به‌نوعی مفاهیم و رهنمود ایجابی اقتصاد مقاومتی است. از سویی دیگر مفاهیمی همچون کاهش آسیب‌پذیری، مبارزه با فساد، تاب‌آوری و ضدشکنندگی، مقابله با تهدیدهای اقتصادی به‌نوعی مفاهیم

و رهنمود سلبی اقتصاد مقاومتی هستند که عدم تحقق آن‌ها موجب کاهش استحکام ساخت درون اقتصاد خواهد شد. بنابراین از این منظر اقتصاد مقاومتی، مجموعه رهنمودهای سلبی و ایجابی است که موجب استحکام ساخت درون اقتصاد در هر سطحی (چه سطح ملی و چه سطح سازمانی) در مقابل تکانه‌های برون‌زا و درون‌زاست.

نمودار ۲: مدل مفهومی هسته سخت اقتصاد مقاومتی (یافته‌های تحقیق)

۲-۱. عوامل و موانع اجرای سیاست

سیاست در ادبیات، به معنی تدبیر برای حل مسئله‌ای، اتخاذ تصمیم و اجرا کردن است (مجیدپور و نامداریان، ۱۳۸۹، ص. ۳۲). از میان تعاریفی که در ادبیات علوم اجتماعی از جمله علم اقتصاد، علم سیاست و علم سیاست‌گذاری عمومی برای «سیاست» ارائه شده است، تدبیر، مصلحت و دوراندیشی، تعاریف متناسبی برای «سیاست‌های کلی» است که جهت‌گیری‌ها و راهبردهای کلان برای تحقق اهداف نظام و قانون اساسی را دنبال می‌کند (غلامی و بهادری جهرمی، ۱۳۹۲). اما باید توجه داشت که خاستگاه سیاست‌ها معمولاً وجود مشکلات گذشته و حال؛ و نیز پیش‌بینی مشکلات احتمالی آینده در هر محیط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و نظامی است که منجر به اتخاذ سیاستی با هدف رفع مشکلاتی و یا جلوگیری از بروز مشکلاتی تدوین می‌شود^{۲۵}. بنابراین پیشرفت جوامع، وابسته به رفع مشکلات آن جامعه از مسیر اجرای درست سیاست‌هاست. اجرایی شدن هر نوع سیاستی نیز وابسته به طی کردن فرایندها در سطوح مربوطه است و نیاز به شکل‌گیری بسترهای مناسب برای پیاده‌شدن و به نتیجه رسیدن سیاست است. حکم‌رانان^{۲۶} هر جامعه‌ای در سطوح مختلف، عامل سیاست‌ورزی بوده و با در نظر گرفتن اهدافی برای اداره جامعه تحت مدیریت خود و حل مسائل و مشکلات آن، با اعمال مصالح و قیود مختلف، سیاست‌هایی را طراحی کرده و در جهت تحقق آن تدابیر، بازیگران مخاطب سیاست را هدایت و فعال می‌کنند. البته تجربه

سیاست‌گذاری در کشور ایران و بسیاری از کشورهای در حال توسعه و حتی توسعه‌یافته نشان می‌دهد بسیاری از سیاست‌ها به دلایل مختلف و متعدد، با چالش عملیاتی شدن مواجه هستند و این در حالی است که سیاست‌ها را باید با توجه به خاستگاه آن‌ها در زمان و بازه مشخصی اجرا کرد. عملیاتی‌نشدن سیاست‌ها در زمان مشخصی که سیاست‌گذار در نظر داشته، باعث می‌شود اهمیت خود را از دست داده و سایر مسائل، جامعه مخاطب را تحت الشعاع خود قرار دهد. در ایران نیز بسیاری از عملکردها با برنامه‌ها فاصله زیادی داشته و یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های حکمرانان جامعه، عملیاتی‌نشدن قوانین و سیاست‌های ابلاغ شده است. بنابراین باید با نگاه فرایندی به دنبال شناخت الزامات و متغیرهای تأثیرگذار بود تا با تقویت عوامل و تضعیف موانع، مسیر برای اجرایی‌شدن سیاست‌ها فراهم شود. صاحب‌نظران مختلفی در رشته‌های مختلف اقتصاد، مدیریت و سیاست‌گذاری عمومی به بررسی عوامل و موانع اجرای سیاست‌ها پرداخته‌اند که در ذیل به تعدادی از عوامل و موانع اشاره خواهد شد (توسلی، ۱۳۸۷).

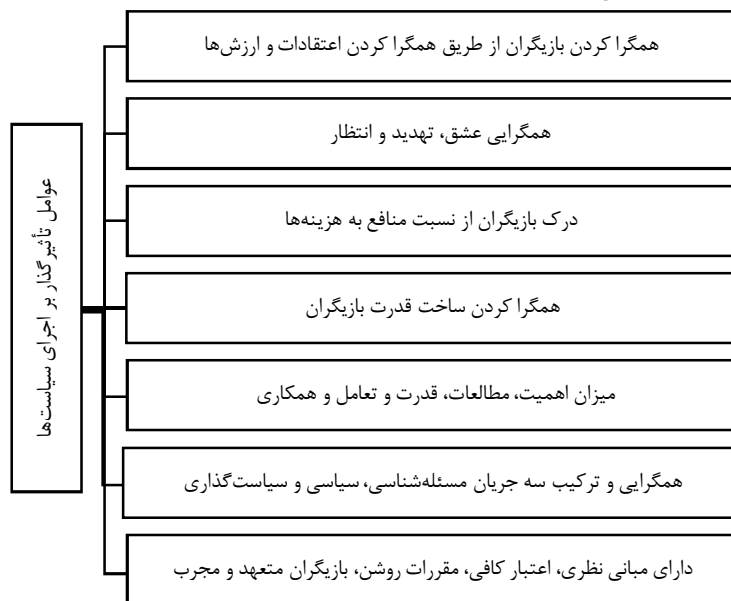
از منظر سیاست‌گذاری عمومی این‌که سیاست‌ها بر اساس چه مبانی نظری و با چه مبانی انسان‌شناختی، جهان‌شناختی، معرفت‌شناختی و ارزش‌شناختی تدوین شده باشند و از چه لایه‌ها و سطوح و نفوذ سیاسی، علمی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی به جامعه تزریق شده باشد، در فرایند اجرا و به نتیجه رساندن آن‌ها تأثیرگذار است و از طرف دیگر این‌که بازیگران مرتبط با سیاست، چه فهم و شناختی از سیاست ابلاغ‌شده پیدا کرده باشند در گرایش و رفتار آن‌ها و همگرا کردن سایر بازیگران برای اجرای سیاست تأثیر دارند (ماژزاک، ۱۳۷۹). قابلیت پیدا کردن یک سیاست برای اجرا، از پیچیده‌ترین و ارزش‌مندترین فعالیت‌های یک حکمران خوب است؛ اگرچه بر اساس نظر صاحب‌نظرانی همچون هاگ‌وود^{۲۷} و گان^{۲۸} (۱۹۸۴) در واقعیت، اجرای کامل سیاست‌ها امری آرمانی و ایدئال است. تجارب بشری نشان داده است که به‌طور عمومی، اجرای هر سیاستی در هر سطحی، فرایندی پیچیده و زمان‌بر است و نیاز به حمایت آحاد مختلف مخاطبان آن سیاست به‌ویژه نخبگان دارد (برگ، ۲۰۰۴). کارایی سیاست‌ها خود را در به نتیجه رساندن بخشی یا همه اهداف ترسیم‌شده نشان می‌دهد. نظریه هرمی یا تلفیق درونی اتریونی (۱۹۶۴)^{۳۰}، اجرای سیاست را تابعی از انگیزه‌ها شامل

عشق فراوان (همگرایی) بازیگران به سیاست و اهداف آن، ترس از عدم اجرای سیاست و انتظار به دست آوردن منافع مادی حاصل از اجرای سیاست است. از منظر اقتصاددانی چون میلتون فریدمن (۱۹۷۹)^{۳۱} نیز میزان هزینه‌های انتظاری نسبت به منافع انتظاری به دست آمده، در اجرا شدن سیاست یا عدم اجرا شدن آن مؤثر است و باید عقلانیت و مدیریت کردن هزینه‌ها در فرایند اجرایی شدن سیاست، حاکم باشد. «تمرکززدایی» و «توزیع اجرای سیاست بین بازیگران مختلف در اجرای سیاست‌ها» می‌تواند در کاهش هزینه‌های تحمیل شده مؤثر باشد.

برایان اسمیت^{۳۲} (۱۹۸۸) اجرای سیاست‌ها را پیچیده دانسته و تابعی از اعتقادات و ارزش‌های جامعه، دانش و فن، فشار و قدرت، حمایت و عدم حمایت و قوانین و مقررات می‌داند. از منظر وی، اجرا شدن سیاست‌ها وابسته به همسو شدن ارزش‌ها و اعتقادات بازیگران با سیاست و سیاست‌گذار است چرا که اگر همگرایی نباشد بازیگران در مقابل اجرای سیاست از خود مقاومت نشان می‌دهند. از الزامات دیگر اجرای سیاست‌ها، داشتن دانش فنی و تخصص بازیگران است. ضمن این‌که سیاست‌ها نباید با قوانین و مقررات جاری متضاد باشد. تعامل پنج‌گانه بین اعتقادات و ارزش‌های بازیگران، دانش و فن آن‌ها، حمایت و قدرت آن‌ها و همسو بودن سایر قوانین و مقررات با سیاست عمومی، منجر به موفقیت سیاست خواهد شد.

یکی دیگر از الگوهایی که در تعیین و اجرای سیاست‌گذاری‌ها در یک سازمان کاربرد فراوان داشته است، مدل چندجریانه از سوی کینگدون^{۳۳} (۱۹۹۵) می‌باشد. این مدل سیاست‌گذاری را به‌عنوان یک فرایند حاصل از جریان مسائل و مشکلات، جریان سیاسی و جریان سیاست‌گذاری می‌داند و برای هر قسمت، بازیگرانی را متصور است. در «جریان مسئله‌شناسی»، مسئله‌شناسی روشمند که حاصل از نیازشناسی واقعی باشد می‌تواند منجر به سیاست‌گذاری ناظر به مسائل واقعی جامعه شود. «جریان سیاسی» توسط مقامات دولتی و رسمی، تنظیم و تدوین شده و شامل فهرست مسائلی است که سیاست‌گذاران باید برای آن‌ها راه‌حل بیابند. «جریان سیاست‌گذاری» شامل محققان، اهل فن، متخصصان و گروه‌های حرفه‌ای است که موظف هستند از میان راه‌حل‌های مختلف، بهترین سیاست را انتخاب کنند. کینگدون، همگرایی سه جریان را عامل

موفقیت یا عدم موفقیت اجرای یک سیاست می‌داند. نظریه‌پرداز دیگری با نام آن مازرزاک (۱۳۹۲)^{۳۴} موفقیت سیاست را وابسته به بازیگران، پارامترهای سازمانی اجرای هر تصمیم و توصیه سیاستی می‌داند. وی ساخت قدرت بازیگران را در اجرایی شدن سیاست مؤثر می‌داند. کای (۲۰۰۹)^{۳۵} میزان اهمیتی که سیاست‌گذاران برای یک سیاست یا برنامه خاص قائل می‌باشند، داشتن مطالعات کافی از موضوع در دست اقدام توسط مجریان، میزان داشتن قدرت برای اجرای سیاست، تعامل و همکاری میان سیاست‌گذاران را بر موفقیت اجرای سیاست‌ها مؤثر می‌داند. رامش و هاوالت^{۳۶} (۱۹۹۸) نیز معیارهای لازم برای طراحی و اجرای سیاست را وجود اهداف واضح و رتبه‌بندی شده همراه با دستورالعمل روشن، اتکای سیاست بر نظریه معتبر متکی باشد، اعتبار کافی، وجود مقررات کافی برای اجرای آن و محول کردن وظیفه اجرا به افراد دارای تجربه و تعهد کافی.

شکل ۱: برخی از عوامل مهم برای عملیاتی شدن سیاست‌ها (منبع: یافته‌های اسنادی پژوهش)

برخی از موانع اجرای سیاست‌ها در مطالعات مختلف و متعدد خارجی و داخلی توسط المر^{۳۷} (۱۹۸۰)، ارسون^{۳۸} (۱۹۸۲)، کالیستا^{۳۹} (۱۹۹۴)، هاوالت^{۴۰} (۱۹۹۵)، ایگبرگ^{۴۱}

(۱۹۹۹)، خالد^۲ (۲۰۰۱)، مکایند^۳ (۲۰۰۵)، ریچاردسون^۴ (۲۰۰۷)، اکرم^۵ و همکاران (۲۰۱۱)، کاستکا^۶ (۲۰۱۴)، کاتلاو^۷ و دنهاردت^۸ (۲۰۱۴)، رجب بیگی (۱۳۷۸)، مرتضوی و همکاران (۱۳۹۱)، شریفزاده و همکاران (۱۳۹۲)، مقدس پور و همکاران (۱۳۹۲)، مجیدپور و نامداریان (۱۳۹۴)، مورد بررسی قرار گرفته است. این موانع را در ۱۱ دسته در جدول شماره (۱) به صورت زیر دسته بندی شده است:

شکل ۲: موانع تحقق سیاست‌ها (منبع: یافته‌های اسنادی پژوهش)

پیشینه پژوهش

پیشینه مطالعات انجام شده پیرامون چگونگی عملیاتی شدن و پیاده‌سازی سیاست‌های اقتصاد مقاومتی بسیار محدود است اما می‌توان با فراتحلیل مقالات علمی پژوهشی متمرکز بر موضوع اقتصاد مقاومتی؛ و بررسی به یافته‌های آن‌ها عوامل و موانع اجرایی شدن سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی را استخراج نمود. در ذیل چند مطالعه که به‌صورت مستقیم به نقشه راه پیاده‌سازی اقتصاد مقاومتی پرداخته است اشاره می‌شود:

سیف (۱۳۹۲) مطالعه‌ای با موضوع «نقشه راه پیاده‌سازی اقتصاد مقاومتی» با روش فراتحلیل و تحلیل محتوا انجام داده است. نتایج مطالعات وی نشان می‌دهد که سه سطح کلان در پیاده‌سازی اقتصاد مقاومتی، شامل سطح زیرین یا توانمندسازی درونی؛ سطح میانی یا پایدارسازی ذاتی و سطح زبرین یا الهام‌بخشی جهانی، به‌ترتیب در این ابلاغیه مورد تأکید بوده و در میان اهداف موضوعی، بیشترین تأکید بر فنریت اقتصادی است.

خونساری و قلیچ (۱۳۹۴)، مطالعه‌ای با عنوان «شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در نظام بانکی» انجام داده است که در آن به‌منظور شناسایی این عوامل از ادبیات پژوهش و مصاحبه با خبرگان استفاده شده و سپس با استفاده از روش تاپسیس فازی به‌عنوان یکی از روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره، عوامل مزبور اولویت‌بندی شده و میزان اهمیت آن‌ها در تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی مشخص گردیده است. بر اساس نتایج تحقیق، شفافیت و سلامت نظام بانکی و پایین بودن فساد مالی، استقرار نظام اعتبارسنجی مشتریان و پایین بودن سطح مطالبات معوق در نظام بانکی را از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در نظام بانکی کشور دانسته‌اند.

بلندیان و ناصری (۱۳۹۴) در مطالعه‌ای با عنوان «شناسایی بایسته‌های سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در صنعت شهرسازی و ساختمان» با روش تحلیلی - توصیفی، گفتمان‌سازی در جامعه حرفه‌ای، اصلاح نظام آموزشی معماری، دیده‌بانی و کنترل صنعت ساختمان، حمایت از فعالان صنعت شهرسازی و ساختمان، تحرک دستگاه‌های مرتبط با صنعت ساختمان و مشارکت‌های مردمی در صنعت ساختمان را پیاده‌شدن سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در صنعت ساختمان می‌دانند.

نیازی و یوسف‌مند (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «چگونگی اصلاح الگوی مصرف در حوزه اداری جهت پیاده‌سازی اقتصاد مقاومتی در دانشگاه افسری امام علی (ع)» به صورت پیمایشی و با استفاده از قالب تحلیل آمیخته (کیفی و کمی)، استفاده از کارمندان آموزش دیده جهت انجام امور، ترمیم و تکمیل حذف کاغذ از امور اداری، مشخص نمودن نیازهای واقعی هر قسمت، مدیریت بهینه اعتبارات و بودجه، پرهیز از جزیره‌ای عمل کردن بخش‌های ستادی، پرهیز از شکل‌گیری گردش کارهای بی‌هوده، توزیع اختیارات، اعتمادسازی به کاربران برای ذخیره اطلاعات، امکان‌سنجی بهره‌گیری از دورکاری، لزوم توجه به بخش تعمیر و نگهداری، تسهیل فرایند مجوزها را جهت اصلاح الگوی مصرف پیشنهاد کرده‌اند.

باقرنژاد و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «عوامل مؤثر بر اجرای موفق خط‌مشی حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری و اختراعات مصوبه ۱۳۸۹»، با استفاده از فن دلفی و با استفاده از ابزار پرسشنامه بر اساس ادبیات نظری و نظرات خبرگان نظری و تجربی، عوامل زیر را بر اجرای موفق خط‌مشی حمایت از شرکت‌ها برشمردند: تأثیر زمان کافی برای اجرا، بیان اهداف و سلسله‌مراتب قوانین و سیاست‌ها، اعمال کنترل اداری کامل، تعیین دقیق مراحل اجرا، وجود مجری مستقل، توان و تخصص مجریان، تمایل و انگیزه مجریان، تعهد مجریان، اعتقادات و ارزش‌های مجریان، استقلال نسبی در ارکان اجرایی، تعیین دقیق گروه‌های هدف، تغییرات رو به گسترش فناوری، حمایت عمومی، اهداف عینی قابل اندازه‌گیری، مسئولیت‌پذیری مجریان دارا بودن دانش و مهارت لازم.

مطلبی و ورکانی و تهمک (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «بررسی پیاده‌سازی و اجرای اقتصاد مقاومتی در سازمان‌های دریایی کشور» نشان داده‌اند رویکردهای جهادی، درون‌زا، برون‌گرا، انعطاف‌پذیری، فرصت‌سازی، مولد و پیشرو به‌عنوان رویکردهای مطرح در اقتصادی مقاومتی، تا به حال به صورت مؤثر و کارا، پیاده‌سازی و اجرا نشده است. بر اساس نتایج به دست آمده، مشوق‌های سازمانی برای اجراکنندگان طرح اقتصاد مقاومتی، اصلاح نظام مالی سازمان و زمینه‌های مبادلات علمی با کشورهای همسایه و نیز دیپلماسی‌های لازم جهت حمایت از اقتصاد مقاومتی را پیشنهاد داده‌اند.

سعدآبادی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «طراحی مدل پیاده‌سازی، پایش و ارزیابی اقتصاد مقاومتی در شهرداری مشهد» به جمع‌آوری آراء خبرگان با استفاده از تکنیک دلفی فازی در دو سطح خرد و کلان حکمرانی شهری پرداخته‌اند. نتایج آن طراحی محورها، اقدامات و شاخص‌هایی جهت تبیین تأثیرات بالقوه اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در سازمان‌های خدماتی است. مدل طراحی‌شده تلاش کرده است مدیریت سازمان شهرداری را به مسیری هدایت می‌کند که در خلال آن شهر بتواند در پاسخ به بحران‌های اقتصادی - اجتماعی حاصل از شوک‌های اقتصادی، سیاسی یا فن‌آورانه‌ای که منشائی خارج از سیستم دارند و نیز با عنایت به چالش‌های درونی سیستم سازمان شهرداری با افزایش ظرفیت درونی و ارتقاء توان تاب‌آوری‌اش به مقابله با انواع چالش‌ها و بحران‌ها خصوصاً از منظر اقتصادی بپردازد.

با توجه به مرور پژوهش‌های انجام‌شده درخصوص پیاده‌سازی اقتصاد مقاومتی، می‌توان گفت خلأ پژوهشی که به‌طور جامع بتواند در سطح یک سازمان، مؤلفه‌های مؤثر بر تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به‌معنای افزایش استحکام از درون سازمان در برابر تکانه‌ها را شناسایی کند، محسوس است. این پژوهش می‌کوشد با روش‌شناسی فراتحلیل این مؤلفه‌ها را شناسایی نموده و راهبردهایی به‌منظور ایجاد یک سازمان مقاوم ارائه نماید.

۲. روش‌شناسی پژوهش

روش به‌کاربرده‌شده برای این پژوهش، فراتحلیل^{۴۹} کیفی مقالات علمی پژوهشی پیرامون اقتصاد مقاومتی بوده است، با این هدف که این مقالات چه پاسخی را برای «چگونگی استحکام درونی اقتصاد برای مدیریت تکانه‌ها و فعال بودن اقتصاد» در جهت عملیاتی‌شدن سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در سطح یک سازمان ارائه می‌دهند؟

فراتحلیل، روشی است که بر اساس آن پژوهشگر تلاش می‌کند سؤال خود را به مطالعات صورت‌گرفته پیرامون موضوعی عرضه کرده و پاسخ‌هایی از آن‌ها دریافت و در کنار هم قرار داده و در ادامه به تجزیه و تحلیل‌شان بپردازد تا در رسیدن به یک‌سری نتایج کلی و کاربردی از آن بهره‌برد. به عبارت دیگر، این روش به‌دنبال تبدیل یافته‌های مطالعات مختلف به یک مقیاس مشترک است. از این رو می‌توان حلقه‌های

مفقود نظری و پژوهشی را مشخص کرد تا به جهت دادن پژوهش‌های بعدی و جدید کمک کند. داده‌های این پژوهش از طریق سیاهه‌وارسی محقق ساخته و بر اساس مشاهده مستقیم گردآوری شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در سطح آمار، توصیفی از آماره‌هایی نظیر فراوانی و درصد استفاده شد. پس از کدگذاری اولیه و ثانویه یافته‌های پژوهش، مقولات استخراج شده و سپس تبدیل به متغیر شده و گزاره‌ها تبدیل به متغیر شده و در سه مرحله پیش از اجرا، میان‌اجرا و پس از اجرا تقسیم‌بندی شد. شاخص یافتن کیفیت پژوهش‌ها بررسی سؤالات، فرضیات، اهداف و نتایج پژوهش‌ها در نظر گرفته شده است. همچنین در ارزیابی به تناسب موضوع، چارچوب نظری و روش‌شناسی پژوهش‌ها نیز توجه شده است. با توجه به این‌که مجموعه مقالات در فصلنامه‌های علمی پژوهشی مورد نظر بوده است و فرض است که داوران این مقالات از دقت لازم برخوردارند تناسب موضوع، چارچوب نظری و روش‌شناسی این مقالات از اعتبار لازم برخوردار است.

سیمای جامعه آماری: به چند دلیل، بررسی یافته‌های مقالات علمی پژوهشی منتشر شده صورت گرفت: دلیل اول این‌که، تولید مقاله از تولید کتاب و پایان‌نامه و رساله‌ها بیشتر بود. دلیل دوم این بود که یافته‌های مقالات علمی پژوهشی نسبت به مقالات علمی ترویجی و سایر مستندات پژوهشی از دقت در داوری بیشتری برخوردار بوده و قابلیت اتکای بیشتری دارد. جامعه آماری این پژوهش، مقاله‌های علمی - پژوهشی منتشر شده در پایگاه‌های فارسی از سال ۱۳۹۱ تا پایان ۱۳۹۹ سال انتخاب شد.^{۵۰} پایگاه‌های مزبور توسط کلید واژه‌های اقتصاد مقاومتی، تاب‌آوری اقتصادی، توان اقتصادی، آسیب‌پذیری اقتصادی، ضد شکنندگی اقتصادی، فنریت اقتصادی، دفاع اقتصادی و بازدارندگی اقتصادی مورد بررسی قرار گرفته و ۲۰۳ مقاله یافت شد.

شکل ۳: فرآیند کلی تحلیل و تبدیل داده‌ها

در جدول شماره (۱) نیز، نمونه‌ای از برخی از متغیرهای مستخرج از مقالات مشاهده می‌شود. نتیجه رصد مقالات این شده است که از هر مقاله، چند متغیر استخراج شده و هر متغیر نیز ممکن است در مقالات مختلف به آن توجه شده باشد. از نرم‌افزارهای (Endnot8) و (Excel) برای استخراج اطلاعات مقالات استفاده شده است.

جدول ۱: نمونه‌ای از جدول استخراج متغیرها

نمونه‌ای از منابع	عامل مؤثر بر عملیاتی کردن اقتصاد مقاومتی	دلایل اهمیت اقدام	برخی از متغیرهای مستخرج
سلطانی فر (۱۳۹۶)، گفتمان‌سازی رسانه‌ای اقتصاد مقاومتی، راهبرد اجتماعی فرهنگی، شماره ۲۳.	اقدامات رسانه‌ای برای تبدیل مسئله اقتصاد مقاومتی به گفتمان فراگیر و ملی	* نیازسازی برای ورود بازیگران * همگرا کردن بازیگران * فعال کردن بازیگران و نقش دادن به آن‌ها * رصد سیاست‌ها	# میزان احساس نیاز و نیازسازی بازیگران به مقاوم کردن سازمان در مقابل انواع مختلف تکانه‌های درونی و برونی با بهره‌گیری از ابزارها و زبان‌های مختلف و متنوع در جهت همگرا کردن بازیگران. # میزان بهره‌گیری از ابزارهای رسانه‌ای.
عزیزی و حسن‌زاده (۱۳۹۸)، اقتصاد مقاومتی و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی، شماره ۳۳.	* امیدآفرینی برای وجود راه‌حل جهت خارج شدن از بحران‌ها در جهت حرکت بازیگران به سمت مقاوم کردن اقتصاد در سطوح مختلف	# میزان اهتمام به افزایش قدرت پوشش‌دهندگی اخبار و اطلاعات امیدآفرین و پرهیز از اطلاعات مایوس‌ساز.	

۳. یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش در سه سطح ارائه می‌شود: یافته‌های توصیفی مقالات، ارزیابی کیفی مقاله‌ها و تحلیل یافته‌ها. در بخش یافته‌های توصیفی، گزارش‌های آماری از پژوهش‌های

منتشر شده ارائه خواهد شد. در ادامه، پژوهش‌های انجام شده از نظر موضوعی تقسیم‌بندی شده و در نهایت متغیرهای شناسایی شده در یک فرایند به هم پیوسته دسته‌بندی شده است.

۳-۱. یافته‌های توصیفی مقالات^{۵۱}

در بخش یافته‌های توصیفی فراتحلیل، شاخص‌های دوره زمانی، مدارک علمی پژوهشگران، توزیع رشته‌های پژوهشگران، سهم نشریات منتشرکننده و سهم دانشگاه‌های مشارکت‌کننده ارائه شده است. جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که از سال ۱۳۹۱ که نخستین مقالات در حوزه اقتصاد مقاومتی منتشر شده تا پایان سال ۱۳۹۹ در کل ۲۰۳ مقاله علمی - پژوهشی با کلیدواژه‌های مرتبط با موضوع اقتصاد مقاومتی انتشار یافته است. روند انتشار مقالات پیرامون اقتصاد مقاومتی از سال ۱۳۹۱ تا سال ۱۳۹۹ نوسان داشته و در سال ۱۳۹۷ بیشترین مقالات پیرامون این موضوع منتشر شده است. شاید افزایش چشمگیر مقالات علمی پژوهشی پیرامون موضوع اقتصاد مقاومتی در سال ۱۳۹۷ به این دلیل باشد که سال ۱۳۹۶ را رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله)، سال «اقتصاد مقاومتی: اشتغال و تولید» نامیده و مقالات منتشر شده حاصل از فعالیت‌های پژوهشی پژوهشگران روی موضوع مورد بحث، پس از داوری مقالات و طی کردن مراحل انتشار در سال ۱۳۹۷ آماده انتشار شده باشد.

جدول ۲: فراوانی و درصد مقاله‌های منتشر شده در نشریات به تفکیک سال

سال انتشار	تعداد	درصد
۱۳۹۱	۲	۰/۰۰۹
۱۳۹۲	۸	۰/۰۳
۱۳۹۳	۱۷	۰/۰۸
۱۳۹۴	۲۱	۰/۱
۱۳۹۵	۳۲	۰/۱۵
۱۳۹۶	۲۷	۰/۱۳
۱۳۹۷	۵۱	۰/۲۵
۱۳۹۸	۱۶	۰/۰۷
۱۳۹۹	۲۹	۰/۱۴
	۲۰۳	۱۰۰

مقالات منتشر شده در حوزه اقتصاد مقاومتی در بیش از ۶۵ نشریه با فراوانی‌های مختلف بین ۲۸ تا ۱ مقاله منتشر شده‌اند. همان‌گونه که جدول شماره ۳ نشان می‌دهد، نشریه مطالعات راهبردی بسیج دارای بیشترین تعداد مقالات یعنی ۲۸ عدد می‌باشد و رتبه دوم در بین نشریات به رهیافت انقلاب اسلامی با ۹ مقاله و رتبه سوم به نشریه اقتصاد اسلامی (۹ مقاله) و سایر نشریات دارای فراوانی مقالات کمتری هستند.

جدول ۳: سهم نشریات در انتشار مقالات حوزه اقتصاد مقاومتی به ترتیب فراوانی

فراوانی	نام نشریه
۲۸	مطالعات راهبردی بسیج
۹	رهیافت انقلاب اسلامی
۹	اقتصاد اسلامی
۷	آفاق امنیت
۶	دو فصلنامه مطالعات اقتصاد اسلامی
۵	مطالعات دفاعی راهبردی
۴	دو فصلنامه جستارهای اقتصادی
۴	مجلس و راهبرد
۴	تحقیقات مالی - اسلامی
۳	معرفت اقتصاد اسلامی
۳	تحقیقات اقتصادی
۳	راهبرد اقتصادی
۲	مدیریت راهبردی دفاع ملی
۲	الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
۱۱۴	سایر فصلنامه‌ها هر کدام یک مقاله
۲۰۳	مجموع

منبع: یافته‌های پژوهش.

جدول ۴: مدارک علمی پدیدآورندگان مقالات

مدارک علمی نویسندگان	تعداد	درصد
دکتری	۲۰۸	۶۵/۲
دانشجوی دکتری	۳۹	۱۲/۲
کارشناسی ارشد	۴۷	۱۴/۷
دانشجوی کارشناسی ارشد	۱۵	۴/۷
سایر	۱۰	۳/۱

منبع: یافته‌های پژوهش

۲-۳. توزیع رشته‌های پژوهشگران

جدول ۵: مشارکت گروه‌های علمی - تخصصی از لحاظ شمار مقاله‌های منتشره

گروه‌های علمی - تخصصی	فراوانی	درصد
اقتصاد	۸۶	۲۴/۸
مدیریت	۸۰	۲۳/۱
علوم سیاسی	۱۰	۲/۸
سایر رشته‌ها ^{۵۲}	۱۷۰	۰/۴۹
مجموع	۳۴۶	۱۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

لازم به ذکر است بیشترین سهم را در تولید مقالات حوزه اقتصاد مقاومتی، دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام)، دانشگاه امام حسین (علیه‌السلام)، دانشگاه علامه طباطبائی (علیه‌السلام)، و دانشگاه تهران به خود اختصاص داده‌اند. ۶۲ درصد مقالات در دانشگاه‌ها و پژوهشکده‌های تهران تولید شده است و سهم شهرستان‌ها ۳۴ درصد است و ۵ درصد مشترک بین تهران و شهرستان‌ها انجام شده است.

۳-۳. توزیع سهم موضوعی مقاله‌های منتشر شده

از آنجایی که مطابق با تقسیم‌بندی موجود در جدول ممکن بود یک مقاله به چند موضوع اختصاص داشته و چندبُعدی باشد، لذا در جدول شماره (۵) که بیان سهم موضوعی مقالات منتشره در حوزه اقتصاد مقاومتی می‌پردازد فقط به بیان فراوانی موضوعات بسنده شد. ۷۲ مقاله در سطح چيستی و مبانی نظری اقتصاد مقاومتی مانده‌اند. ۵۸ مقاله به نقش‌شناسی نهادها، سازمان‌ها در اقتصاد مقاومتی پرداخته‌اند، ۳۶ مقاله از پژوهش‌ها نیز به الزامات اقتصاد مقاومتی و ارائه نقشه راه برای عملیاتی‌شدن اقتصاد مقاومتی پرداخته‌اند. بقیه مقالات نیز به عوامل مؤثر بر اقتصاد مقاومتی، تأثیرگذاری اقتصاد مقاومتی بر روی سایر متغیرهای اقتصادی، اولویت‌بندی مؤلفه‌ها و راهبردهای اقتصاد مقاومتی، شاخص‌شناسی و شاخص‌سازی اقتصاد مقاومتی، ابزارهای ترویج مفهوم (گفتمان‌سازی)، بررسی سازگاری مبانی نظری با مکاتب اقتصادی، ابزارسازی و ابزارشناسی برای مقاوم‌سازی اقتصاد، رفتارشناسی تاریخی و تجربه‌نگاری پرداخته‌اند.

جدول ۶: فراوانی موضوعی مقالات منتشره در حوزه اقتصاد مقاومتی

موضوع	فراوانی	برخی از مهم‌ترین نویسندگان مقالات مرتبط
تبیین مفهوم اقتصاد مقاومتی و تبیین مبانی نظری اقتصاد مقاومتی و تحلیل مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی	۷۲	میرمعزی (۱۳۹۱)، سیف (۱۳۹۱)، سیفلو (۱۳۹۲)، شعبانی و نخلی (۱۳۹۲)، رهبر و همکاران (۱۳۹۳) سیفلو (۱۳۹۳)، سلیمانی و پیغامی (۱۳۹۵)، پیغامی و منصوری (۱۳۹۵)، ترکزاده و عبد شریفی (۱۳۹۷)، ...
نقش‌شناسی نهادها، سازمان‌ها در اقتصاد مقاومتی	۵۸	نظریور و لطفی‌نیا (۱۳۹۳)، فرتوک‌زاده و همکاران (۱۳۹۳)، سیف و خوش‌کلام خسروشاهی (۱۳۹۲)، زاهدی‌وفا و همکاران (۱۳۹۶)، بزی و همکاران (۱۳۹۹)، ...
الزامات اقتصاد مقاومتی و ارائه نقشه راه برای عملیاتی‌شدن اقتصاد مقاومتی	۳۶	سیف (۱۳۹۲)، سیف و حافظیه (۱۳۹۲)، آجیلی (۱۳۹۲)، مزینی و قربانی (۱۳۹۳)، عطایی و فکری (۱۳۹۵)، حسینی و همکاران (۱۳۹۲)، جهانگیر و همکاران (۱۳۹۹) و ...
عوامل مؤثر بر اقتصاد مقاومتی	۲۷	سمیعی‌نسب (۱۳۹۳)، خوانساری و فلیچ (۱۳۹۴)، عطایی و فکری (۱۳۹۵)، عبدی و کهن هوش نژاد (۱۳۹۵)، ...
تأثیرگذاری اقتصاد مقاومتی بر روی سایر متغیرهای اقتصادی	۱۵	بشارت و ارسلان‌بد (۱۳۹۳)، دادخواه و همکاران (۱۳۹۷)، ارشدی و همکاران (۱۳۹۸)، صمصامی و نعمتی (۱۳۹۹)، ...
اولویت‌بندی مؤلفه‌ها و راهبردهای اقتصاد مقاومتی	۱۵	سلیمانی و پیغامی (۱۳۹۵)، بنی‌اسد و باقری‌میبیدی (۱۳۹۹) و ...
شاخص‌شناسی و شاخص‌سازی اقتصاد مقاومتی	۱۳	پیغامی و منصوری (۱۳۹۵)، شقاقی (۱۳۹۷)، شقاقی (۱۳۹۸)، سعدآبادی و همکاران (۱۳۹۹) و ...
ابزارهای ترویج مفهوم (گفتمان‌سازی)	۱۱	نصر اصفهانی و سیادت (۱۳۹۴)، کریمی اعتماد و یعقوبی (۱۳۹۵)، ادیب و همکاران (۱۳۹۵)، ابراهیمی هرستانی و همکاران (۱۳۹۷)، انگورج تقوی و همکاران (۱۳۹۸).
بررسی سازگاری مبانی نظری با مکاتب اقتصادی	۸	رهبر و همکاران (۱۳۹۳)، سمیعی اصفهانی و حبیبی (۱۳۹۴)، داوودی و جعفریه (۱۳۹۳)، توکلی (۱۳۹۸) و ...
ابزار سازی و ابزار شناسی برای مقاوم‌سازی اقتصاد	۵	ابوالحسنی و بهاروندی (۱۳۹۲)، سمیعی‌نسب (۱۳۹۳)، دیانتی دیلمی (۱۳۹۴)، رحمان‌پور و همکاران (۱۳۹۴)، ...
رفتارشناسی تاریخی و تجربه‌نگاری	۲	بشارت و ارسلان‌بد (۱۳۹۳)، حسینی و دهنزیری (۱۳۹۳)، حیدری کتابونچه و متکازینی (۱۳۹۴).

منبع: یافته‌های پژوهش

۳-۴. اهداف پژوهش‌های منتشر شده

با دقت در اهداف پژوهش‌های انجام‌شده مرتبط با موضوع اقتصاد مقاومتی و در کنار هم قرار دادن این اهداف، استنباط این شد که بیشتر مقاله‌ها تلاش خود را کرده‌اند تا هدف خود را تبیین مفهوم و پایه‌های نظری اقتصاد مقاومتی و نیز تبیین و اولویت‌بندی مؤلفه‌های آن برای اجرا قرار دهند. دلیل در نظر گرفتن اهداف مذکور این است که محققین این حوزه، انتظار اجرای قبل از شناخت صحیح موضوع و پایه‌های نظری آن را بیهوده دانسته و اجرای یک سیاست را در هر سطحی تابعی از شناخت درست از مسئله، اهداف آن و نیز ابعاد و مؤلفه‌های موضوع دانسته‌اند. این هدف‌گذاری‌ها با توجه به نو بودن موضوع در سطح ملی و بین‌المللی، منطقی به نظر می‌رسد و در راستای تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی قابل تفسیر است.

برخی از مطالعات انجام‌شده، لازمه اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی را وجود مکاتب و نظام خاصی از نظام‌های اقتصادی مانند نظام اقتصاد اسلامی یا رویکردهای نهادگرایی فرض کرده و التزام به هر مکتبی را با اجرا و دستیابی به اهداف آن سیاست‌ها ناسازگار می‌دانند. آن‌ها هدف خود را بر تبیین نقش جهان‌بینی‌ها، انسان‌شناسی‌ها، معرفت‌شناسی‌ها و ارزش‌شناسی‌ها در تحقق سیاست‌های کلی مذکور گذاشته‌اند. این موضوع بیانگر این است که اگر سازمانی واقعاً خود را ملزم به اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی بداند تحت‌تأثیر مکاتب مختلف، رویکردهای متفاوتی را اتخاذ کرده و ممکن است به روش و نتایج متفاوتی دست یابد که شاید از اهداف آن سیاست‌ها فاصله بگیرد. برخی از پژوهش‌ها، اقتصاد مقاومتی را یک رویکرد دانسته و اهداف پژوهشی خود را با این رویکرد هم‌راستا نموده‌اند. برخی از پژوهش‌ها نیز بدون توجه به چیستی و چرایی، هدف خود را به‌طور مستقیم در بررسی چگونگی اجرای سیاست‌ها و نیز عملیاتی کردن سیاست توسط بخش‌های مختلف اقتصادی و سازمان‌های خاصی قرار داده‌اند که از یافته‌های آن‌ها برخی از متغیرهای لازم را برای عملیاتی شدن سیاست‌ها استخراج کرد. در کنار این مطالعات، برخی از پژوهش‌ها نیز تلاش کرده‌اند ابزارهایی برای پوشش مخاطرات و ریسک‌ها معرفی کنند. توجه به ابزارها و ابزارشناسی نیز در جهت تحقق اجرای سیاست‌ها لازم به نظر می‌رسد. برخی از

پژوهش‌ها نیز به الزامات فرهنگی بازیگران سیاست‌ها پرداختند. اما با توجه به این‌که بسیاری از مطالعاتی که مرتبط به اجرای سیاست‌هاست به اهمیت حوزه نظارت و رصد در طول مسیر پرداخته‌اند اما یافته‌های مطالعات اقتصاد مقاومتی این نتیجه را در یک فرایند نشان نمی‌دهد که برای اجرایی شدن سیاست‌ها چه متغیرهایی را باید مورد نظارت و رصد قرار داد تا با تقویت متغیرهای عامل و تضعیف متغیرهای مانع مسیر اجرا با اصطکاک کمتری مواجه باشد و سیاست‌های اقتصاد مقاومتی به صورت روان در هر سطحی عملیاتی شود.

مسئله عملیاتی شدن اقتصاد مقاومتی نیازمند ارائه راهکارهای عملیاتی برای هر دستگاه و سازمانی است. بررسی این مقالات نشان می‌دهد که نتایج پژوهش‌ها از چند منظر دچار ضعف است:

الف) عملیاتی کردن اقتصاد مقاومتی به ارائه راهکارهای عملیاتی به صورت جزئی و در قالب تحقق یک فرایند به هم پیوسته نیازمند است. یافته‌های پژوهش‌های انجام شده هرکدام بخشی از متغیرهای مؤثر در اجرا شدن را نشان می‌دهد و از جامعیت لازم برخوردار نبوده تا مدیر سازمانی برای اجرا کردن سیاست‌های اقتصاد مقاومتی نقشه راهی داشته باشد که گام به گام مسیر را به او بشناساند.

ب) برخی از پژوهش‌ها درصدد بوده‌اند تلاش‌های پژوهشی خود را در حوزه‌های دیگر از کانال خاصی به اقتصاد مقاومتی گره بزنند اگرچه از یافته‌های آنان نیز متغیرهای قابل نظارت و رصد را می‌توان استخراج نمود.

ج) مطالعه‌ای نیز یافت نشد که تجربه‌های موفق سازمانی را در پیاده کردن سیاست‌های اقتصاد مقاومتی نشان دهد تا الگوی مناسبی برای سایر سازمان‌ها باشد.

۳-۵. یافته‌های محتوایی پژوهش

اگر عملیاتی شدن سیاست‌های اقتصاد مقاومتی به منزله متغیر وابسته در پژوهش‌ها در نظر گرفته شود، متغیرهای مستقل مؤثر بر تحقق سیاست‌ها را به متغیرهای پیش از اجرا، میان اجرا و پس از اجرا تقسیم می‌توان تقسیم‌بندی کرد:

الف. متغیرهای قابل بررسی پیش از اجرای سیاست در سطح سازمان

الف-۱. متغیرهای مربوط به حوزه شناختی و ادراکی با هدف همگرا کردن بازیگران

- میزان احساس نیاز و نیازسازی بازیگران به مقاوم کردن سازمان در مقابل انواع مختلف تکانه‌های درونی و برونی با بهره‌گیری از ابزارها و زبان‌های مختلف و متنوع در جهت همگرا کردن بازیگران.
 - میزان شناخت اعضای سازمان نسبت به انواع تکانه‌های قابل پیش‌بینی مختلف.
 - میزان شناخت اعضای سازمان به مرکز و ناحیه واردکننده تکانه‌های مذکور.
 - میزان نشانه‌شناسی بروز تکانه‌ها.
 - میزان اهتمام به اولویت‌بندی کردن تکانه‌ها با توجه به آثار آن‌ها و شناسایی تبعات هر کدام.
 - میزان شناخت نقاط آستانه^{۵۳} تاب‌آوری، آستانه آسیب‌پذیری سازمان و آستانه شکنندگی به واسطه تکانه‌ها
 - میزان شناخت ظرفیت‌ها، مزیت‌های مطلق و نسبی، قابلیت‌ها و فرصت‌های بازیگران و سازمان برای کنترل تکانه‌ها.
 - میزان شناخت نقاط ضعف و تهدیدهای بازیگران و سازمان برای کنترل تکانه‌ها.
 - میزان شناخت مکان‌ها و زمان‌های آسیب‌پذیر و شکننده.
 - میزان شناخت پیش‌ران‌های شکنندگی
 - میزان اهتمام مدیران به استعدادشناسی بازیگران برای کنترل تکانه‌ها.
 - میزان اهتمام به شاخص‌شناسی و شاخص‌سازی و تهیه داشبورد مدیریت تکانه‌ها.
 - میزان اهتمام به شناخت تجارب گذشته و تاریخی سازمان و سایر سازمان‌ها.
- الف-۲. متغیرهای مرتبط با چینش بازیگران سازمان در نقاط تکانه‌پذیر**
- میزان اهتمام به چینش بازیگران در نقاط تکانه‌پذیر با ویژگی‌هایی همچون مستعد و نخبه، سازمان‌شناسی، مسئولیت‌پذیری، پاسخ‌گویی، جهادگری، اهل خدمت‌رسانی و خستگی‌ناپذیری، خودباوری و بیگانه‌گریزی، شجاعت، صبور و با استقامت، ایشارگری، آینده‌نگری، اهل کار جمعی، فسادستیزی و فسادگریزی، تکاثرگریزی و کنزگریزی، افراط و تفریط‌گریزی، دوری از خودشیفتگی و غرور، دانش‌اندوز و یادگیر، خواهان عزت ملی، برنامه‌پذیری،

امانتداری، اهل مدیریت زمان، خواهان حفظ هویت ملی و خواهان ملی‌گرایی مصرفی و اقتصادی، امیدوار و با اعتماد.

- میزان اهتمام به چینش صحیح بازیگران در نقاط تکانه‌پذیر.
- میزان اهتمام به تعیین بازیگران جایگزین برای بازیگران ناتوان و از نفس افتاده.
- میزان اهتمام به پرهیز از به‌کارگیری بازیگران سالخورده و ناتوان.
- میزان اهتمام به دوری از به‌کارگیری بازیگران حاشیه‌دار در نقاط تکانه‌پذیر.
- میزان اهتمام به تقویت سرمایه اجتماعی بازیگران درون خانوادگی و درون‌سازمانی و تقویت ارتباط بین بازیگران و هادی.

الف-۳. متغیرهای توانمندی بهره‌گیری از ابزارهای اطلاعاتی و ارتباطاتی در

اختیار سازمان

- میزان اهتمام به بهره‌گیری از ابزارهای مختلف اطلاعاتی و ارتباطاتی در جهت علامت‌دهی تکانه‌ها.
- میزان اهتمام به ارتباط با رسانه‌های امن و معتمد جهت دریافت اطلاعات کاربردی برای کنترل تکانه‌ها.
- میزان اهتمام به تنظیم ارتباطات و تعاملات درون‌سازمانی و برون‌سازمانی مؤثر و متناسب با برخورد با هر نوع تکانه.
- میزان اهتمام به ارتباط با مدیران با سابقه و عبرت‌گیری از تجارب تاریخی.
- میزان اهتمام به بهره‌گیری از تجارب سایر سازمان‌ها در سطح سازمان‌های مربوطه.

- میزان اهتمام به شناخت سایر سازمان‌های همراه جهت کنترل تکانه‌ها.

- میزان اهتمام به جلوگیری از ورود و نفوذ ابزارهای اطلاعاتی و ارتباطاتی بیگانه.

الف-۴. متغیرهای مرتبط با مقررات‌گذاری و قاعده‌مندی

- میزان اهتمام به تعریف نقش برای هر بازیگر و شناساندن جایگاه او در مقاوم کردن سازمان در مقابل تکانه‌ها.
- میزان اهتمام به تعهدپذیر کردن بازیگران با استفاده از مکانیزم‌های تشویقی و تنبیهی.
- میزان اهتمام به قاعده‌گذاری برای ذخیره‌سازی سرمایه و منابع.

- میزان اهتمام به ضرورت بیمه کردن بازیگران و تنوع‌سازی در بیمه‌ها.
- میزان اهتمام به جلوگیری از چسبندگی و تقویت انعطاف‌پذیری بازیگران در هنگام اصابت تکانه.
- میزان اهتمام به در نظر گرفتن انواع مختلف تکانه‌های احتمالی به سازمان در فرایند قاعده‌مند کردن سازمان.
- میزان اهتمام به همسو کردن قواعد و مقررات و رفع موانع مقرراتی در جهت کنترل تکانه‌ها.
- میزان اهتمام به محاسبه‌پذیر کردن منافع و هزینه‌های کنترل تکانه‌ها.
- میزان اهتمام به بهره‌گیری از مهندسی ارزش در مقابله با تکانه‌ها.
- میزان اهتمام به یکپارچه‌سازی قوانین و مقررات.
- میزان اهتمام به کاهش قوانین و مقررات زائد و مزاحم.
- میزان اهتمام به کاهش هزینه‌های مبادلاتی.
- میزان اهتمام به قاعده‌گذاری برای حمایت از بازیگران فعال و پویا.
- میزان اهتمام به شفاف‌سازی قوانین و مقررات.

الف-۵. متغیرهای مرتبط با توزیع ابزارها و امکانات جهت مقابله با تکانه‌ها

- میزان اهتمام به پیش‌بینی و تأمین منابع، امکانات و نیازهای اساسی هر بازیگر مؤثر در برخورد با تکانه‌ها.
 - میزان اهتمام به متناسب کردن ابزارها و منابع مالی با کنترل تکانه‌ها.
 - میزان اهتمام برای تخصیص منابع به تولید نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای پیش‌بینی‌کننده تکانه‌ها در جهت هوشمندسازی سازمان نسبت به بروز تکانه‌ها.
- ب. متغیرهای قابل بررسی در میان اجرای سیاست

ب-۱. متغیرهای مربوط به چگونگی فعال کردن سرمایه‌های سازمان برای

مقاوم‌شدن سازمان

- میزان اهتمام به وابستگی سازمان به متغیرهای درون‌زا^{۴۵} نسبت به متغیرهای برون‌زا یا درون‌زا کردن متغیرهای برون‌زا در حد امکان.
- میزان اهتمام به تنوع‌پذیری و تمرکززدایی جذب منابع و سرمایه‌های مورد نیاز سازمان.

- میزان اهتمام به شناسایی و پرورش مداوم سرمایه‌های درون‌سازمانی و برون‌سازمانی و تقویت هر کدام از آن‌ها.
 - میزان اهتمام به جلوگیری از رکود سرمایه‌های فیزیکی، انسانی، معنوی و اجتماعی در حین اجرای سیاست.
 - میزان اهتمام به افزایش سرمایه‌گذاری و هدایت منابع و تسهیلات به سمت بخش‌های مولد سازمان نسبت به بخش‌های غیرمولد.
 - میزان بهره‌گیری از انواع سرمایه‌ها و روابط رسمی و غیررسمی و تبدیل به قدرت سخت و قدرت نرم در برابر تکانه‌ها.
 - میزان اهتمام به سرمایه‌گذاری برای دانش‌بنیان کردن بخش‌های مختلف اقتصاد.
 - میزان اهتمام به فعال کردن سرمایه‌ها و ظرفیت‌سازی درونی و برونی سازمان برای کنترل و برخورد با تکانه‌ها.
 - میزان اهتمام به تقویت بهره‌وری سرمایه.
 - میزان اهتمام به تقویت سرمایه‌های فناور.
 - میزان اهتمام به بهره‌گیری از ظرفیت‌های انسانی، اجتماعی.
 - میزان اهتمام به بهره‌گیری از فضاهای مختلف زمینی، زیرزمینی، هوایی و دریایی برای مدیریت تکانه‌ها.
 - میزان اهتمام به انتخاب همکاران همسو و قابل اتکا.
- ب-۲. متغیرهای مرتبط با سرمایه انسانی برای مقاوم‌شدن سازمان**
- میزان اهتمام به ثبات مدیریت و پرهیز از بی‌ثبات کردن نهادهای مجری.
 - میزان اهتمام به افزایش بهره‌وری نیروی کار در نقاط تکانه‌پذیر.
 - میزان اهتمام به رصد رفتار بازیگران و کنش و واکنش‌های آن‌ها نسبت به تکانه‌ها.
 - میزان اهتمام به شناسایی بازیگران جایگزین.
 - میزان اهتمام به توانمندسازی بازیگران در حین اجرا.
- ب-۳. متغیرهای انگیزشی برای همراهی کردن بازیگران**
- میزان اهتمام به عدالت درون‌سازمانی و بینا‌سازمانی از طریق برابری‌سازی دسترسی به فرصت‌ها.

- میزان اهتمام به تناسب حقوق با تکالیف (حفظ تناسب بخش اسمی با بخش واقعی).
- متناسب کردن نظام پرداخت‌ها با مخاطره‌پذیری بازیگران مشارکت‌کننده.
- میزان اهتمام به فقرزدایی مادی و معنوی درون‌سازمانی.
- میزان اهتمام به تشویق بازیگران کارآفرین، نوآور و خلاق.
- میزان پشتیبانی مدیریت و حمایت عمومی اعضای سازمان از هر بازیگر توانمند در برخورد با تکانه‌ها.
- میزان تقویت بازیگران فعال و بهره‌گیر از ظرفیت‌ها و قابلیت‌های سازمان برای برخورد با تکانه‌ها.
- میزان تشویق فعالیت‌های داوطلبانه و جهادی.
- میزان تقویت بازیگران فسادگریز و فسادستیز.
- میزان برخورد قاطع با بازیگران بیرونی و درونی اعتمادزدا و امیدزدا.
- میزان تسریع در جایگزین کردن بازیگران توانمند با بازیگران ناتوان.
- میزان اهتمام به رقابت‌پذیرکردن درون‌سازمانی و بیناسازمانی در جذب و کنترل انواع تکانه‌ها.
- میزان اهتمام به اعتمادسازی و امیدآفرینی.
- میزان اهتمام به هدفمندسازی مشوق‌ها و جرائم‌پیدا و پنهان.
- میزان اهتمام به نظام اعتبارسنجی بازیگران.
- میزان اهتمام به نمونه‌شدن و الگوسازی سازمان در مقاوم‌سازی.
- میزان اهتمام به مدیریت داوطلبانه، تحول‌آفرین و پویا.
- میزان اهتمام به مهار روحیه سوداگری.
- میزان اهتمام به سلامت بازیگران مؤثر.
- میزان اهتمام به کارایی و اثربخشی بازیگران.
- میزان اهتمام به تشویق بازیگران بهره‌گیر از فرصت‌های جدید.
- میزان اهتمام به حفظ حقوق مالکیت افراد نخبه و صاحب ایده و طرح برای مدیریت تکانه‌ها.
- میزان اهتمام به تشویق حسن عمل و کار خالصانه.

- میزان اهتمام به تشویق بازیگران پاسخ‌گو.
 - میزان اهتمام به تعادل در دستمزدها و قیمت‌های نسبی.
 - میزان اهتمام به حمایت از بنگاه‌های آسیب‌دیده از تکانه‌ها.
 - میزان انگیزه‌دادن به خیرین و واقفین برای تخصیص منابع خود به مقاوم‌سازی سازمان.
- ب-۴. متغیرهای مربوط به بهره‌گیری از آمار و اطلاعات**
- میزان اهتمام به بهره‌مند کردن بازیگران از آمار و اطلاعات حاصل از محاسبه شاخص‌ها.
 - میزان تسریع در اطلاع‌رسانی تکانه‌های پیش‌بینی‌شده به بازیگران.
 - میزان اهتمام به شفاف‌سازی و اعتمادسازی نسبت به اطلاعات و آمار در اختیار بازیگران از طریق آنلاین‌سازی.
 - میزان اعتماد به کاربران ذخیره‌ساز آمار و اطلاعات.
 - میزان اهتمام به دوری از فعالیت‌های زیرزمینی درون‌سازمانی.
 - میزان اهتمام به بروزرسانی اطلاعات سامانه‌ها.
- ج. متغیرهای مرتبط با رصد و نظارت حین اجرا**
- میزان اهتمام به فعال کردن اتاق رصد و تحلیل رفتار بازیگران فعال و منفعل در برابر تکانه‌ها.
 - میزان اهتمام به مستندسازی لحظه‌ای رفتار بازیگران قبول‌کننده مسئولیت.
 - میزان اهتمام به رصد و نظارت کارآمدی بازیگران در برابر تکانه‌ها.
 - میزان اهتمام برای برخورد با اخلال‌کنندگان کنترل تکانه‌ها.
 - میزان اهتمام به نظارت بر افزایش کیفیت خدمات.
 - میزان اهتمام به جلوگیری از جزیره‌ای عمل کردن در برخورد با تکانه‌ها.
- ج-۱. متغیرهای مرتبط با وابستگی و استقلال**
- میزان اهتمام به حذف وابستگی و تقویت استقلال سازمان از منابع برون‌زا.
 - میزان اهتمام به متکی نکردن سازمان به منابع برون‌زا و منابع بادآورده در حین اجرا.
 - میزان اهتمام به تمرکززدایی سرمایه‌ها و درآمدهای سازمان.
 - میزان اهتمام به خوداتکایی در نیازهای اساسی.

ج-۲. متغیرهای مرتبط با برنامه و بودجه سازمان

- میزان اهتمام به تناسب برنامه و بودجه با مقاوم سازی اقتصاد.
- میزان اهتمام به برنامه ریزی پویا و جلوگیری از کارهای خلق الساعه.
- میزان اهتمام به جلوگیری از تخصیص به هزینه های غیر ضروری.
- میزان اهتمام به مدیریت نیازها و جلوگیری از نیازسازی کاذب.
- میزان اهتمام به جلوگیری از اتلاف زمان، منابع، انرژی در برنامه و بودجه.
- میزان اهتمام به پرهیز از شکل گیری گردش کارهای بیهوده و عدم تخصیص منابع به آنها.
- میزان اهتمام به تخصیص بودجه به بیمه دارایی ها و منابع انسانی و افزایش ضرایب پوشش دهندگی مخاطرات.

ج-۳. متغیرهای مرتبط با زیرساخت های سازمان

- میزان اهتمام به بهبود و تقویت زیرساخت ها و راه های مواصلاتی.
- میزان اهتمام به نوسازی فنی و تکنولوژیکی زیرساخت ها.
- میزان اهتمام به ترمیم سازی.
- میزان اهتمام به کاهش وابستگی به زیرساخت های دیگران.

ج-۴. متغیرهای مرتبط با ارتباطات برون سازمانی

- میزان اهتمام به تقویت دیپلماسی اقتصادی، سیاسی و فرهنگی با سایر سازمان ها.
- میزان اهتمام به گسترش دامنه بازار.
- میزان اهتمام به انعقاد قراردادها و تفاهم نامه های دوجانبه و چندجانبه میان سازمانی.
- تعامل سازنده سازمان با سازمان های بالادست و پایین دست.
- میزان اهتمام به تقویت پیوندهای راهبردی و درهم تنیدن منافع دیگران به منافع خود.

ج-۵. متغیرهای مرتبط با سرعت حرکت

- میزان اهتمام به تنظیم زمان مناسب برای مدیریت تکانه ها.
- میزان اهتمام به سرعت عمل در جذب و کنترل تکانه ها.
- میزان اهتمام به تسهیل سازی و سرعت دادن به فرایند مجوزها.
- میزان اهتمام به دوری گزیدن از بوروکراسی.

ج-۶. متغیرهای مرتبط با امنیت

- میزان اهتمام به تقویت پدافند غیرعامل سازمانی.
- میزان اهتمام به افزایش انواع امنیت غذایی، اقتصادی،
- میزان اهتمام به تهدیدزدایی.
- میزان اهتمام به نفوذناپذیری اقتصادی، فرهنگی و سیاسی.
- میزان اهتمام افزایش مقبولیت هادی سازمان.
- میزان اهتمام به انسجام سیاسی و همبستگی اجتماعی.

د. پس از عملیاتی کردن سیاست‌ها

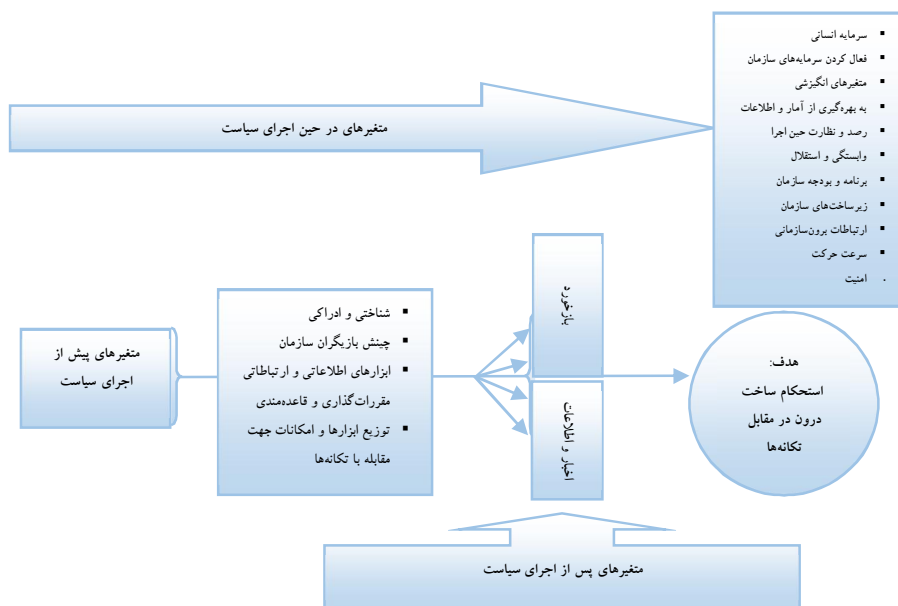
د-۱. بهره‌گیری از مستندات برای بازخورد دادن و بازخوردگیری

- میزان اهتمام به بهره‌گیری از مستندات برای تداوم سیاست
- میزان اهتمام به بازخورد دادن و بازخوردگیری بازیگران درون‌سازمان و برون‌سازمان.
- میزان اهتمام به کاهش نقاط ضعف و افزایش نقاط قوت رفتار بازیگران.

د-۲. پوشش‌دهندگی اخبار و اطلاعات امیدآفرین مدیریت تکانه‌ها

- میزان اهتمام به افزایش قدرت پوشش‌دهندگی اخبار و اطلاعات امیدآفرین و پرهیز از اطلاعات مایوس‌ساز.

بر اساس مجموع یافته‌های پژوهش نمودار شماره (۳) الگوی نهایی مؤلفه‌های مؤثر استحکام ساخت درون در مقابل تکانه‌ها در سطح یک سازمان بر اساس مراحل پیش، در حین و پس از اجرای سیاست ارائه می‌گردد:

شکل ۴: عوامل تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی (با هدف استحکام ساخت درون در مقابل تکانها)

بحث و جمع‌بندی

از سال ۱۳۹۱ که نخستین مقالات در حوزه اقتصاد مقاومتی منتشر شده تا پایان ۱۳۹۹ در کل ۲۰۳ مقاله علمی - پژوهشی نشان می‌دهد که روند انتشار مقالات تا سال ۱۳۹۹ نشان از گسترش این حوزه دارد. میزان مشارکت اعضای هیئت علمی (۷۰ درصد) بیشتر از اعضای غیر هیئت علمی (۳۰ درصد) است. گروه‌های اقتصاد و مدیریت، سهم عمده‌ای از مقاله‌ها (هرکدام بیش از ۲۳ درصد از مقالات) را به خود اختصاص داده است. نشریه مطالعات راهبردی بسیج، رهیافت انقلاب اسلامی و اقتصاد اسلامی بیشترین مقالات را منتشر نموده؛ و سایر نشریات، دارای فراوانی مقالات کمتری هستند. بیشترین مشارکت در تولید مقالات توسط اعضای هیئت علمی و دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های امام صادق (ع)، امام حسین (ع)، علامه طباطبایی و تهران صورت گرفته است. بیش از ۶۰ درصد مقالات در دانشگاه‌ها و پژوهشکده‌های تهران تولید شده است و سهم شهرستان‌ها کمتر از ۴۰ درصد است. سؤالات پژوهش‌های اقتصاد مقاومتی در سطوح مختلف چیستی، چرایی و چگونگی، با چه

مؤلفه‌هایی، با چه شاخص‌هایی، با چه روشی و با چه ابزاری و با چه بازیگرانی و با چه آثار و پیامدهایی در مقالات علمی پژوهشی مختلف با روش‌های مختلفی پاسخ داده شده است.

خلاصه یافته‌های فراتحلیل

باید پذیرفته شود که مقاوم کردن و استحکام درونی جامعه در هر سطحی از جمله سطح سازمان، امری عقلایی بوده و باید قابل پیگیری تا نقطه تحقق باشد. مدیریت سازمان برای اجرای موفق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی که با هدف مذکور ابلاغ شده است می‌تواند نگاه فرایندی داشته باشد. وی باید اهتمام به تشکیل مرکز رصد و نظارت برای متغیرهای قابل اهمیت عامل و مانع داشته باشد تا با تقویت متغیرهای عامل و تضعیف متغیرهای مانع، سازمان را در مسیر استحکام درونی در برابر هر نوع تکانه‌ای یاری رساند. فراتحلیل انجام شده با هدف شناخت متغیرها انجام شده است. خلاصه یافته‌های این مطالعه این است که برای عملیاتی‌شدن سیاست‌های مذکور قبل از اجرا باید از حوزه شناختی و ادراکی در جهت همگرا کردن بازیگران دخیل در اجرای سیاست آغاز نمود. این یافته‌ها با نتایج مطالعات اکرم‌ن و همکاران (۲۰۱۱)، مکاینند (۲۰۰۵) و... مورد تأیید واقع می‌شود. همچنین متغیرهای مرتبط با چینش بازیگران مناسب در نقاط تکانه‌پذیر را رصد نمود که با یافته‌های مطالعات المر (۱۹۸۰)، مکاینند (۲۰۰۵)، کاتلاو و دنهاردت (۲۰۱۴) و... همگراست که به تأثیر تعهد و تخصص بازیگران توجه دارند. سپس متغیرهای مرتبط با توانمندی بهره‌گیری از ابزارهای اطلاعاتی و ارتباطاتی در اختیار سازمان را رصد نمود که با یافته‌های مطالعات کالیستا (۱۹۹۴) مقدس پور و همکاران (۱۳۹۲)، ریچاردسون (۲۰۰۷) و... توافق دارد. در ادامه، متغیرهای مرتبط با کمیت و کیفیت مقررات‌گذاری نیز باید رصد شود که با یافته‌های مطالعات تهاولت (۱۹۹۵)، مکاینند (۲۰۰۵)، هاوالت (۱۹۹۵)،... قابل رصد است. در کنار این متغیرها، متغیرهای مرتبط با چگونگی فعال کردن سرمایه‌های سازمان مورد بررسی قرار گیرد که با یافته‌های مطالعه ریچاردسون (۲۰۰۷) همگراست، متغیرهای مرتبط با سرمایه انسانی برای مقاوم‌شدن و بررسی نظام انگیزشی آن‌ها برای همراهی کردن بازیگران باید مورد توجه قرار گیرد که با یافته مطالعه مکاینند (۲۰۰۵) همگراست.

همچنین باید به متغیرهای مربوط به بهره‌گیری از آمار و اطلاعات، متغیرهای مرتبط با رصد و نظارت حین اجرا، متغیرهای مرتبط با وابستگی و استقلال، متغیرهای مرتبط با برنامه و بودجه سازمان، متغیرهای مرتبط با زیرساخت‌های سازمان، متغیرهای مرتبط با ارتباطات برون‌سازمانی، متغیرهای مرتبط با سرعت اجرا و متغیرهای مرتبط با امنیت در حین اجرای سیاست توجه شود و پس از عملیاتی کردن سیاست‌ها نیز میزان اهتمام به بهره‌گیری از مستندات تولید شده پیرامون رفتار بازیگران/ میزان اهتمام به بازخورد دادن و بازخوردگیری بازیگران درون سازمان و برون سازمان/ میزان اهتمام به کاهش نقاط ضعف و افزایش نقاط قوت رفتار بازیگران/ میزان اهتمام به افزایش قدرت پوشش‌دهندگی اخبار و اطلاعات امیدآفرین و پرهیز از اطلاعات مایوس‌ساز مورد بررسی قرار گیرد که در پژوهش‌های مورد مطالعه کمتر به آن توجه شده است و بیشتر به متغیرهای پیشینی و میانی پرداخته‌اند.

پیشنهادات قابل اجرا:

۱. اهتمام سازمان‌ها به تشکیل مرکز رصد متغیرهای مرتبط با اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با هدف استحکام درونی سازمان در مقابل هر نوع تکانه‌ای با همکاری طلبیدن سازمان‌ها از دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی مرتبط برای رصد کردن متغیرها و دریافت کردن پیشنهادات متناسب با سازمان مربوطه؛
۲. تولید سنجه یا شاخص کمی مناسب برای هر کدام از متغیرهای کیفی مستخرج از فراتحلیل در جهت تهیه یک داشبورد مناسب نماگر شاخص برای بازیگران؛
۳. توجه ویژه به متغیرهای شناسایی شده و تعیین سهم هر کدام از آن‌ها در تقویت یا تضعیف اجرای سیاست‌ها؛
۴. اولویت‌سنجی متغیرها در هر گروه برای هر سازمان با بهره‌گیری از ابزارهای مناسب؛
۵. حساس کردن بازیگران سازمان نسبت به اهمیت متغیرهای مؤثر عامل و مانع در جهت اجرا و تنظیم نظام تشویق و تنبیه برای ایفای نقش مناسب بازیگران در جهت تحقق سیاست‌ها؛

۶. تهیه گزارش‌های دوره‌ای توسط مرکز رصد سازمان و تجربه‌نگاری‌های پیوسته که قابل در اختیار قرار دادن به مدیران بعدی باشد و با استفاده از آن‌ها از آزمون و خطاهای مجدد پرهیز شود.

یادداشت‌ها

۱. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در جمع مسئولان دستگاه‌های مختلف و فعالان اقتصادی، ۱۳۹۲/۱۲/۲۰.

2. Resilient
3. Sustainability
4. Vulnerability
5. Pressman
6. Wildavsky
7. Integrated network

۸. بر اساس یک تحلیل محتوای صورت گرفته توسط نگارنده، مقالات علمی پژوهشی به نقش‌شناسی سازمان‌ها، تحلیل مؤلفه‌ها؛ اولویت‌بندی آن‌ها، عوامل مؤثر بر اقتصاد مقاومتی، تبیین مفهوم، الزامات اقتصاد مقاومتی و تبیین مبانی نظری پرداخته‌اند.

۹. «اقتصاد مقاومتی» را همه تأیید می‌کنند و برای آن، کمیسیون و کمیته تشکیل می‌دهند اما کار پیش نمی‌رود که این مشکل نشان‌دهنده وجود یک گره علمی است و شناسایی و باز کردن آن، کار استادان دانشگاه است (رهبر معظم انقلاب اسلامی-۱۳۹۶/۳/۳۱).

۱۰. بیانات در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، ۱۳۹۲/۱۲/۲۰.

۱۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار دانشجویان، ۱۳۹۱/۰۵/۱۶.

- بیانات مقام معظم رهبری در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، ۱۳۹۲/۱۲/۲۰.

۱۲. بیانات در حرم رضوی، ۱۳۹۳/۱/۱.

۱۳. بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۱۲/۲۰.

۱۴. دیدار نخبگان و دانشجویان بسیجی مدال‌آور دانشگاه شریف با رهبر انقلاب، ۱۳۹۵/۱۰/۱۳.

۱۵. مقدمه سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، ۱۳۹۳.

۱۶. بیانات رهبری در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ۱۳۹۲/۱۲/۲۰ و بیانات در حرم رضوی، ۱۳۹۳/۱/۱.

۱۷. گزارش تبیین چارچوب اقتصاد مقاومتی جهت تدوین مباحث اقتصادی سیاست‌های کلی برنامه ششم، پژوهشگاه علم و فناوری دانشگاه شریف، مردادماه ۱۳۹۳.

18. hardcore

۱۹. بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۴/۳۰.

۲۰. بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۳/۰۴/۱.

۲۱. بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۰/۰۵/۲۶.

۲۲. بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۰/۰۱/۲۸.

۲۳. بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۰۶/۰۶.

۲۴. بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۰۳/۱۴.

۲۵. نکته حائز اهمیت این است که در جمهوری اسلامی ایران، از منظر حقوقی، سیاست‌های کلی صادر شده از طرف ولی فقیه، مجموعه تدابیر و خط‌مشی‌هایی است که نسبت به قانون اساسی در مرتبه پایین‌تری قرار داشته و نسبت به مقررات عادی از مرتبه بالاتر قرار دارد. این سیاست‌ها به دنبال سیر دادن جامعه به سمت و سوی اهداف آرمانی و تحقق قانون اساسی و متناسب با نیازهای اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی توسط رهبری ابلاغ می‌شود (انصاری، ۱۳۸۵، ص. ۱۸۴). تمام نظامات قانون‌گذاری و اجرا باید تحت سیاست‌های کلی، خود را تنظیم کرده و در جهت رسیدن به اهداف آن همسو و همگرا شوند (کعبی و فتاحی، ۱۳۹۵، صص. ۹۹-۱۲۲). با توجه به جایگاه دستورات ولی فقیه در نظام جمهوری اسلامی ایران در قانون اساسی، اجرایی شدن خط‌مشی‌های کلی ابلاغ شده در ساختار حقوقی جمهوری اسلامی ایران توسط مخاطبین این سیاست‌ها لازم و واجب است. بنابراین سیاست‌ها باید اجرایی و نظارت‌پذیر باشند در غیر این صورت، نظارت بر اجرایی معنی است.

26. Rulers
27. Hog ood
28. Gunn
29. Berg
30. Pyramid theory or internal integration of Etzioni
31. Miltoin Fridman
32. Braian Smith
33. Kingdon
34. Ann Majchrzack
35. Kay
36. Ramesh and Howlett
37. Elmor
38. Erson
39. Kalista
40. Hawlett
41. Egberg
42. Khalid
43. Makinde
44. Richardson
45. Akreman
46. Kastka
47. Catlaw
48. Denhardt
49. Meta Analytical

۵۰. پایگاه‌های پرتال علوم انسانی، نورمگز، مگیران و گوگل اسکولار منابع جستجو بوده است.

۵۱. یافته‌های توصیفی در مقاله علمی با عنوان رصد و تحلیل محتوای مقاله‌های اقتصاد مقاومتی منتشر شده در فصلنامه‌های علمی پژوهشی در فصلنامه علمی اقتصاد مقاومتی پاییز و زمستان (۱۳۹۶)

- که توسط نگارنده منتشر شده است و در این مقاله تا پایان سال ۱۳۹۹ تکمیل شده است.
۵۲. پراکندگی رشته‌ها بالاست و فراوانی سایر رشته‌های مشارکت‌کننده بین ۱ تا ۵ است.
۵۳. نقاط آستانه، نقاطی است که اگر سازمان از نقطه بگذرد تاب‌آوری آن کاهش پیدا می‌کند، آسیب‌پذیری آن بیشتر می‌شود و سازمان می‌شکند.
۵۴. متغیرهای درون‌زا نسبت به متغیرهای برون‌زا قابل‌مدیریت و هدایت هستند.

کتابنامه

- آجیلی، هادی (۱۳۹۲)، «اقتصاد مقاومتی در نظام اقتصاد سیاسی جهانی»، فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، ش ۲۴، صص ۸۷-۱۰۵.
- ابراهیمی هرستانی، اصغر؛ رضاپور، یوسف و طغیانی، مهدی (۱۳۹۷)، «ادراک فارغ‌التحصیلان دوره متوسطه اول از اقتصاد مقاومتی: پژوهشی پدیدارشناسانه»، مطالعات راهبردی بسیج، ش ۷۸، صص ۳۱-۷۱.
- ابوالحسنی، اصغر و بهاروندی، احمد (۱۳۹۲)، «(اوراق دوسویه ارزی) رویه‌ای برای معاملات ارزی در یک اقتصاد مقاومتی نوعی»، دوفصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات اقتصاد اسلامی، ش ۵ (۲)، صص ۹۳-۱۰۴.
- ادیب، یوسف؛ ابراهیمی هرستانی، اصغر؛ رضاپور، یوسف و طغیانی، مهدی (۱۳۹۵)، «بررسی مبانی دینی الگوی مطلوب برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی»، فصلنامه علمی - پژوهشی رهیافت انقلاب اسلامی، ش ۱۰ (۳۶)، صص ۴۱-۵۸.
- ارشدی، وحید؛ امیری، حسین؛ بارانی، معصومه (۱۳۹۸)، «بررسی تأثیرپذیری فضای کسب‌وکار از متغیرهای کلان اقتصادی و شاخص مقاومت اقتصادی»، اقتصاد و توسعه منطقه‌ای، ش ۲۶ (۱۸)، صص ۱۰۹-۱۳۶.
- انصاری، مجید (۱۳۸۵)، «جایگاه سیاست‌های کلی در نظام قانون‌گذاری در ایران»، مجموعه مقالات همایش یکصدمین سال قانون‌گذاری، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ص ۱۸۴.
- انگورج تقوی، سیاوش؛ سیف‌نراقی، مریم؛ احقر، قدسی و نادری، عزت‌اله (۱۳۹۸)، «طراحی چ.هارچوب درس دین و زندگی مبتنی بر سیاست‌های اقتصاد مقاومتی بر اساس مؤلفه‌های برنامه‌درسی زایس در دوره دوم متوسطه»، رهبری و مدیریت آموزشی، ش ۴۷، صص ۴۵-۵۸.
- بزی، افشین؛ شجاعی، سامره؛ اسفندیاری مقدم، علیرضا و سمیعی، روح‌اله (۱۳۹۹)، «تیین مدل راهبردی تجارت الکترونیک در بخش صادرات محصولات کشاورزی و توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، فصلنامه علمی - پژوهشی تعاون و کشاورزی، ش ۹ (۳۳)، صص ۱۲۳-۱۵۳.
- بشارت، احسان و ارسلان بد، محمدرضا (۱۳۹۳)، «اثرپذیری رشد اقتصادی ایران از شاخص‌های اقتصاد مقاومتی: دیدگاه راهبردهای توسعه کشورهای ژاپن و کره جنوبی»، مطالعات بین‌رشته‌ای دانش راهبردی، ش ۵ (۱۷)، صص ۷۷-۹۸.

- بنی اسد، رضا و باقری میبدی مهدی (۱۳۹۹)، «طراحی الگوی ترازبایی راهبردی قدرت اقتصادی ایران در محیط متخاصم»، راهبرد اقتصادی، ش ۹ (۳۲)، صص ۱۳۵-۱۶۸.
- بهاروندی، احمد (۱۳۹۶)، «ایجاد خوشه‌های تأمین مالی، الگویی مناسب در بسترسازی اقتصاد مقاومتی و حمایت از صنایع دانش‌بنیان»، دو فصلنامه مطالعات اقتصاد اسلامی، ش ۹ (۲).
- پیغامی، عادل؛ سعدآبادی، علی اصغر و عظیمی، آرین (۱۳۹۵)، پایش اقتصاد مقاومتی، تهران دانشگاه امام صادق (ع).
- پیغامی، عادل و منصور، سمانه (۱۳۹۳)، «مطالعه تطبیقی ادبیات اقتصاد تاب‌آور و برنامه‌ریزی رفاه اجتماعی؛ ارائه یک مدل مفهومی ترکیبی»، آفاق امنیت، زمستان ۱۳۹۳، ش (۲۵)، صص ۸۹-۱۱۴.
- ترک‌زاده، جعفر و عبدشرفی، فاطمه (۱۳۹۷)، «بافت‌نگاری اقتصاد مقاومتی به مثابه یک نظام رفتار»، دو فصلنامه مطالعات اقتصاد اسلامی، ش ۲۱، صص ۱۱۳-۱۴۰.
- توسلی، حمید (۱۳۸۷)، «ارائه هشت مدل عملیاتی در چرخه سیاست‌گذاری برای اجرای مطلوب سیاست‌ها»، فصلنامه راهبرد یاس، ش ۱۵، صص ۷۴-۹۶.
- توکلی، محمدجواد (۱۳۹۸)، «بررسی نسبت اقتصاد مقاومتی و اقتصاد اسلامی»، دو فصلنامه جستارهای اقتصادی، ش ۱۶ (۳۲)، صص ۸۹-۱۱۹.
- حسنی، مهدی و نصردهزیری، الماس (۱۳۹۳)، «اقتصاد سیاسی و اقتصاد مقاومتی؛ مقایسه تحریم‌های اقتصادی در دو دهه ۱۳۳۰ و ۱۳۹۰»، فصلنامه پژوهش‌های سیاست اسلامی، ش ۲ (۶)، صص ۱۶۳-۱۸۹.
- حیدری کتابیونجه، مهدی و محمدی متکازینی، سید علی (۱۳۹۴)، «مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی» در سیره و تبلیغ عالمان دینی متأخر، تاریخ اسلام در آینه پژوهش، ش ۳۹، صص ۶۳-۸۷.
- خوانساری، رسول و قلیچ، وهاب (۱۳۹۴)، «اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در نظام بانکی با استفاده از روش تاپسیس فازی»، تحقیقات مالی - اسلامی، ش ۹.
- دادخواه، هادی؛ زمانیان، غلامرضا و دهمرده قلعه‌نو، نظر (۱۳۹۷)، «نقش حکمرانی خوب و اقتصاد مقاومتی در توسعه شهری»، راهبرد، ش ۲۷ (۸۷)، صص ۱۴۱-۱۶۲.
- داوودی، پرویز و جعفریه، فاطمه سادات (۱۳۹۳)، «نگرشی نهادی بر ساختار سازی قدرت در عرصه داخلی برای نیل به اقتصاد مقاومتی»، فصلنامه برنامه‌ریزی و بودجه، ش ۱۹ (۳)، صص ۱۵۱-۱۷۲.
- دیانتی دیلمی، زهرا (۱۳۹۴)، «حسابداری مدیریت، ابزاری کارآمد در خدمت اقتصاد مقاومتی»، فصلنامه علمی - پژوهشی حسابداری و مدیریت، ش ۸ (۲۵)، صص ۶۱-۸۱.
- رجب بیگی، مجتبی (۱۳۷۸)، «موانع دستیابی به اجرای خط‌مشی‌های عمومی»، مجله مدیریت دولتی، ش ۴۵، صص ۷۳-۸۴.
- رحمان‌پور، محمد؛ نصر اصفهانی، احمدرضا و سیادت، سید علی (۱۳۹۴)، «بررسی رابطه مبانی و اصول برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران با مضامین اقتصاد مقاومتی به‌منظور پیشنهاد برنامه درسی مطلوب»، فصلنامه علمی - پژوهشی رهیافت انقلاب اسلامی، ش ۹ (۳۱)، صص ۴۱-۶۰.

- رهبر، فرهاد؛ امیرعلی، سیف‌الدین و رهبر، امیرحسین (۱۳۹۳)، «رهیافتی بر هستی‌شناسی اقتصادی مقاومتی؛ تلاشی در جهت نگاه اسلامی به گذار سیستم اقتصادی - اجتماعی»، فصلنامه علمی - پژوهشی روش‌شناسی علوم انسانی، ش ۱۹ (۸۷)، صص ۱۳۵-۱۶۱.
- زاهدی وفا، محمدهادی؛ سعدی، حسینعلی و محمدرحیمی، امیر (۱۳۹۶)، «تطبیق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با مبانی فقهی مصرف انفال (مورد مطالعه: خوراک گاز صنعت پتروشیمی)»، دو فصلنامه مطالعات اقتصاد اسلامی، ش ۱۹، صص ۱۶۱-۱۸۸.
- سایت اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری (Khamenei.ir)
- سعدآبادی و همکاران (۱۳۹۶)، طراحی مدل پیاده‌سازی، پایش و ارزیابی اقتصاد مقاومتی در شهرداری مشهد.
- سعدآبادی و همکاران (۱۳۹۹)، «طراحی و تبیین مدل پایش ضد شکنندگی اقتصادی برای نیل به اقتصاد مقاومتی»، فصلنامه مطالعات مدیریت دولتی ایران، ش ۸، صص ۵۹-۸۷.
- سلطانی فر، محمد (۱۳۹۶)، «گفتمان‌سازی رسانه‌ای اقتصاد مقاومتی»، راهبرد اجتماعی فرهنگی، ش ۲۳، صص ۲۰۱-۲۱۹.
- سلیمانی، یاسر و عادل، پیغامی (۱۳۹۵)، «مؤلفه‌های الگوی مقاوم‌سازی اقتصادی - اجتماعی جمهوری اسلامی ایران (مطالعه موردی سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری)»، فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات راهبردی بسیج، ش ۱۹ (۷۱)، صص ۵-۲۹.
- سمیعی اصفهانی، علیرضا و حبیبی، فاطمه (۱۳۹۴)، «نظریه پساتوسعه و الگوی اقتصاد مقاومتی در جمهوری اسلامی ایران؛ رویکردی مقایسه‌ای»، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، ش ۱۸ (۶۶)، صص ۵۱-۷۳.
- سمیعی نسب، مصطفی (۱۳۹۳)، «دیپلماسی اقتصادی، راهبرد مقابله با تحریم‌های اقتصادی در منظومه اقتصاد مقاومتی»، فصلنامه آفاق امنیت، ش ۲۵، صص ۱۱۵-۱۴۷.
- سیف، اله‌مراد و حافظیه، علی‌اکبر (۱۳۹۲)، «راهبردهای تجارت بین‌الملل اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، ش ۱۶ (۶۰)، صص ۱۸۳-۲۱۶.
- سیف، اله‌مراد (۱۳۹۱)، «الگوی پیشنهادی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران (مبتنی بر دیدگاه مقام معظم رهبری)»، فصلنامه آفاق امنیت، ش ۵ (۱۶)، صص ۵-۲۲.
- سیف، اله‌مراد و کمالی، روزبه (۱۳۹۳)، «الگوی کارایی تخصیصی و انطباقی در اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران (براساس سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری)»، فصلنامه آفاق امنیت، ش ۷ (۲۵)، صص ۵-۳۸.
- سیفلو، سجاد (۱۳۹۳)، «اقتصاد مقاومتی راهبرد دفاع غیر عامل اقتصادی»، مجله سیاست دفاعی، ش ۲۲ (۸۷)، صص ۵۳-۸۸.
- سیفلو، سجاد (۱۳۹۲)، «مفهوم‌شناسی اقتصاد مقاومتی»، فصلنامه معرفت اقتصاد اسلامی، ش ۵ (۲)، صص ۱۵۱-۱۷۳.

- شعبانی، احمد و نخلی، سیدرضا (۱۳۹۳)، «مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی در ادبیات رایج و در بیان مقام معظم رهبری»، فصلنامه آفاق امنیت، ش ۷(۲۵)، صص ۵۵-۸۸.
- شقایق شهری، وحید (۱۳۹۷)، «سنجش مقاومت اقتصادی ایران و کشورهای منتخب منطقه» (مقایسه روش‌های تجمیع شاخص‌های ترکیبی)، تحقیقات اقتصادی، دوره ۵۳، (۱۲۲)، صص ۲۲۵-۲۵۲.
- شقایق شهری، وحید (۱۳۹۸)، «ارزیابی وضعیت اجرای اقتصاد مقاومتی» (دوره ۱۳۹۰-۱۳۹۶)، فصلنامه اقتصاد اسلامی، ش ۷۶، صص ۵۹-۸۸.
- صمصامی، حسین و نعمتی، حبیب (۱۳۹۹)، «بررسی تاب‌آوری اقتصاد ایران به شوک وارداتی کالاهای مصرفی، واسطه‌ای و سرمایه‌ای در بستر الگوی اقتصادسنجی کلان ساختاری»، پژوهش‌های اقتصادی ایران، ش ۸۳، صص ۱۳۷-۱۶۲.
- عبدی، بیژن و کهن هوش نژاد، روح‌اله (۱۳۹۵)، «نقش اقتصاد تعاونی در تحقق الزامات اقتصاد مقاومتی تعاون و کشاورزی»، تعاون و کشاورزی (تعاون)، ش ۵(۱۷)، صص ۱۴۳-۱۷۴.
- عزیزی، محسن و حسن‌زاده، حسین (۱۳۹۸)، «اقتصاد مقاومتی و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی، ش ۳۳، صص ۳۹-۵۹.
- عطایی، اسفندیار و فکری، رکسانا (۱۳۹۵)، «ارائه مدل کاربرد مهندسی ارزش در تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با استفاده از روش معادلات ساختاری»، فصلنامه ژوهش‌های مدیریت راهبردی، ش ۶۲، صص ۱۰۵-۱۳۳.
- غلامی، علی و بهادری جهرمی، علی (۱۳۹۲)، «مفهوم، ماهیت و نظارت بر اجرای سیاست‌های کلی نظام»، فصلنامه دانش حقوق عمومی، ش ۳، صص ۵۱-۷۲.
- فروتک‌زاده، حمیدرضا؛ دره‌شیری، محمدرضا و وزیری، جواد (۱۳۹۳)، «نقش صنعت دفاعی در گذار به اقتصاد مقاومتی»، فصلنامه آفاق امنیت، ش ۲۵، صص ۳۹-۵۴.
- ماژرزاک، آن (۱۳۷۹)، روش‌های سیاست‌پژوهی (پژوهش برای سیاست‌گذاری)، مترجم هوشنگ نایی، تهران: مؤسسه فرهنگی انتشاراتی تبیان.
- مرتضوی، مهدی؛ فروزنده دهکردی، لطف‌اله و زارع‌پور نصیرآبادی، فضل‌اله (۱۳۹۱)، «ارزیابی و اولویت‌بندی موانع اجرای قانون مدیریت خدمات شهری»، پژوهش‌های مدیریت در ایران، ش ۱۱۶(۱)، صص ۱۳۱-۱۴۸.
- مزینی، امیرحسین و قربانی، سعید (۱۳۹۳)، «بازتعریف نقشه راه مدیریت درآمدهای نفتی در اقتصاد ایران با تأکید بر سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی»، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، ش ۱۷(۶۵)، صص ۵۵-۹۰.
- مطلبی، ابوطالب و تهمک، حمید رضا (۱۳۹۶)، «پیاده‌سازی و اجرای اقتصاد مقاومتی در سازمان‌های دریایی کشور (موردکاوی: اداره کل بنادر و دریانوردی استان هرمزگان)»، فصلنامه علوم و فناوری دریایی، ش ۸۲، صص ۷۴-۸۴.

- مقدس پور، سعید؛ دانایی فرد حسن و کردنائیج، اسدا... (۱۳۹۲)، «واکوی عوامل کلیدی در عدم موفقیت برخی خط‌مشی‌های عمومی در ج.ا.ایران: مطالعه خط‌مشی‌های مالیاتی کشور»، مدیریت فرهنگ سازمانی، ش ۱۱(۱)، صص ۳۳-۶۸.
- میرمعزی، سید حسین (۱۳۹۱)، «اقتصاد مقاومتی و ملزومات آن (با تأکید بر دیدگاه مقام معظم رهبری)»، اقتصاد اسلامی، ش ۴۷، صص ۴۹-۷۶.
- نظرپور، محمدنقی و لطفی‌نیا، یحیی (۱۳۹۳)، «نقش بورس اوراق بهادار در تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی»، فصلنامه علمی - پژوهشی معرفت اقتصاد اسلامی، ش ۱۱، صص ۴۹-۷۰.
- Abdi, Bijan; Ancient intelligence of Race, Ruhollah (2016), *The role of cooperative economy in fulfilling the requirements of cooperative resistance economy and agriculture* (cooperative). 5 (17).143-174. (In Persian)
- Abolhassani ,A, Baharvandi ,A. (2013), *(Bilateral foreign exchange securities) A procedure for foreign exchange trading in a typical resistance economy*. Bi- Quarterly Journal of Islamic economics studies. 5(2).104-93(In Persian)
- Adib,Y; Ebrahimi, H .Rezapour,Y. Toghyani , M. (2016), *Investigating the religious foundations of the desired model of economic education curriculum based on resistance economics*. Journal of Islamic revolution Approach. 10(36).58-46 (In Persian)
- Ajili, H. Resistance economics in the world political economy system. *Journal of political science*, (24).105-78 (In Persian)
- Akreman, J. Et Al., (2011), *How To Manage Barriers To Formation And Implementation Of Policy Packages In Transport*, S.L.: Optic. Optimal Policies For Transport In Combination.
- Akreman, J. Et Al., (2011), *How To Manage Barriers To Formation And Implementation Of Policy Packages In Transport*, S.L.: Optic. Optimal Policies For Transport In Combination.
- Angoraj Taghavi, S; Seif naraghi ,M ; Ahghar ; G; Naderi, E (2019), *Designing a curriculum for religion and life based on the policies of the Zeiss curriculum in the second year of high school*, leadership and educational management-(47).45-58 (In Persian)
- Ansari, M (2006), *The place of general policies in the legislative system in Iran*. Proceedings of the conference on the 100th year of legislation. Tehran, Research center of the Islamic consultative Assembly, 184.(In Persian)
- Arshadi , v; Amiri, H; Barani , M (2019), *Investigating the impact of business environment on macroeconomic variables and economic resistance index* ,economy and regional development. 26(18).109-136 (In Persian)
- Ataiee, E , Roxana F (2015), *Presenting a model of application of value engineering in the implementation of resistance economy policies using the method of structural equations*. Quarterly Journal of strategic management Research. (62).105-133 (In Persian)
- Azizi, M and Hassanzadeh , H (2019), *Resistance Economy and Its Impact on National of Islamic Revolution studies*. No.33.39- 59.(In Persian)
- Baharvandi, A (2017), *Creating financing cluster, a suitable model in laying the groundwork for a resistance economy and supporting knowledge- based industries*. Two Quarterly Journal of Islamic economics studies. 9(2). (In Persian)
- Bani A, R; Bagheri Meybodi M , kamfirozi (2020), *Designing a strategic balancing model for Iran's economic power in a hostile environment*. 9(32).135-168 (In Persian)
- Berg, K. (2004), *Implementing Chicago's To Transform Public Housing*. The Changing Face Of Metropolitan Chicago Conference On Chicago Research And Public Policy.
- Berg, K. (2004), *Implementing Chicago's To Transform Public Housing*. The Changing Face Of Metropolitan Chicago Conference On Chicago Research And Public Policy.
- Besharat, E; Arsalan Bad , M; the impact of Iran's economic growth on Resistance economy Indicator: A view of Japan and south Korea development strategies (2014), *Interdisciplinary. studies in strategic knowledge* 5 (17).77-98 (In Persian)
- Bezi , A; Shojaei, S; Esfandiari Moghadam, A; Samii, R . *Explain the strategic model of e- commerce*

- in the export of agricultural products and the development of rural entrepreneurship with emphasis on the policies of the resistance economy.* 9(33).123-153 Bi- Quarterly Journal of Islamic Economics studies (19).161-188(In Persian)
- Calista D. (1994), *Policy Implementation.* In S. Nagle (Ed), Encyclopedia Of Policy Studies (2Nd Ed., Pp. 158-117), New York, Marcel Dekker Innc.
- Calista D. (1994), *Policy Implementation.* In S. Nagle (Ed), Encyclopedia Of Policy Studies (2Nd Ed., Pp. 117-158), New York, Marcel Dekker Innc.
- Dadkhah H , Zamanian G , Dehmarde Ghale No Nazar (2018), *The role of good governance and resistance economy in urban development.* *Strategy.* 27(87).141-162(In Persian)
- Davoodi , P , sadat Jafaria F (2014), *Institutional approach to the structuring of power in the domestic arena to achieve a resistance economy.* Quarterly Journal of planning and Budgeting. 19 (13).151-172 (In Persian)
- Denhardt, R. & Catlaw, T. (2014), *Theories Of Public Organization.* 7Th Ed. Arizona: Cengage Learning
- Dianati Deilami, Z (2015), *Management Accounting,* An efficient tool in the service of resistance economics. 8 (25) . 61- 81(In Persian)
- Fartouckzade , H; Darreh Shiri , M; Waziri J (2014), *The role of the defense industry in the transition to a resilient economy.* 39-54 (In Persian)
- Gholami , A and Bahadori Jahromi , A (2013), *Concept, nature and supervision of the implementation of general policies of the system .* Quarterly Journal of public Law knowledge (3).51-72 (In Persian)
- Glass, G. V (1976), *Primary, Secondary, And Meta- Analysis Of Research Educational Researcher* ,5, 3-8
- Glass, G. V.Primary (1976), *Secondary, And Meta- Analysis Of Research Educational Researcher* ,5, 3-8
- Hassan, M and Nasredziri, D (2014), *Political economy and resistance economics; comparison of economic sanctions in the two decades of 1330 and 1390.* Quarterly Journal of Islamic policy research, 2(6).163-189 (In Persian)
- Hawlett, M. & Ramesh, M. (1998), *Policy Subsystem Configurations And Policy Change: Operationalizing Thepost Positivist Analysis Of The Politics Of The Policy Process.* *Policy Studies Journal,* 26(3), 481-466.
- Hawlett, M. & Ramesh, M. (1998), *Policy Subsystem Configurations And Policy Change: Operationalizing Thepost Positivist Analysis Of The Politics Of The Policy Process.* *Policy Studies Journal,* 26 (3), 466-481.
- Heidari katayunche M , Mohammadi Motakazini Ali (2015), *Components of resistance economics in the life and propagation of late religious scholars.* History of Islamic in the mirror of research. (39).63-87 (In Persian)
- Ibrahimi harastani, A; Rezapour,Y; Toghyani,M (2018), *perception of first year high school graduates of resistance economics: A phenomenological study.* Strategic of mobilization. (78). 31-71(In Persian)
- Kai, S. (2009), *Policy Implementation Barriers Analysis: Conceptual Framework And Pilot Test In Three Countries,* Washington: DC: Futures Group.
- Kai, S. (2009), *Policy Implementation Barriers Analysis: Conceptual Framework And Pilot, Test In Three Countries,* Washington: DC: Futures Group.
- Khansari , R; Ghelich ; w (2015), *Prioritization of effective factors on the realization of general policies of resistance economy in the banking system using the fuzzy TOPSIS method.* Financial - Islamic research. (9).(In Persian)
- Kingdon, John. (1995), *Agenda, Alternatives And Public Policies,* 2d Ed.Boston: Little, Brown
- Kingdon, John. (1995), *Agenda,Alternatives And Public Policies,* 2d Ed.Boston:Little,Brown
- Majerzack , A (2000), *Policy research for policy making.* Translated by Houshang Naibi . Tehran: Tebyan publishing Cultural Institute. (In Persian)
- Mazini, A , Ghorbani , S (2014), *Redefining the oil revenue management roadmap in the Iranian economy with emphasis on the general policies of the resistance economy.* Journal of Basij strategic studies. 17(65).55-90. (In Persian)

- Mir Moezzi, S (2012), Resistance economics and its necessities (with emphasis on the view of the Supreme leader), *Islamic economics*. (47).49-76. (In Persian)
- Moghadaspour, S; Danaei Fard, H ,Kordanaiz, A (2013), *Analysis of key factors in the failure of some public policies in Iran: study of the country's tax policies*. Organization Culture management. 11 (1).33-68 (In Persian)
- Mortazavi, M ; Frorouzandeh Dehkordi, L ; Zare Pournasirabadi, F (2012), Assessing and prioritizing the obstacles to the implementation of the Municipal services management Law. *Management research in Iran*, 16 (1).131-148 (In Persian)
- Motalebi, A ; Tahmak, H (2017), Implementation and implementation of resistance economy in the country's maritime organization (Case study: General Administration of ports and Maritime of Hormozgan province). *Quarterly Journal of Marine science and technology*, (82).74-84. (In Persian)
- Nazarpour, M ; Lotfinia, Y (2014), The role of the stock exchange in the implementation of the general policies of the resistance economy. *Journal of Islamic Economics*. (11).49-70. (In Persian)
- Peighami, A; Mansouri, S (2014), Comparative study of resilient economics literature and social welfare planning; provide a hybrid conceptual model. *Security horizons*. Winter 1393. (25).89 (In Persian)
- Peiqhami, A; Saadabadi, A ; Azimi, A (2016), *Monitoring the resistance economy*. Tehran Imam sadegh university. (In Persian)
- Pressman, J.& Wildavsky, A, (1984), *Implementation:How Great Expectations In Washington Are Dashed In Oakland: Or, Why Its Amazing That Federal Programs Work At All, This Being A Saga Of The Economic Evelopment Administration As Told By Two Sympathetic Who Seek To Build On A Found*. California: Univ Of California Press.
- Pressman, J.& Wildavsky, A, (1984), *Implementation:How Great Expectations In Washington Are Dashed In Oakland: Or, Why Its Amazing That Federal Programs Work At All, This Being A Saga Of The Economic Evelopment Administration As Told By Two Sympathetic Who Seek To Build On A Found*. California: Univ Of California Press.
- Rahbar, f ; Amir A ; Rahbar, A (2014), An approach to the ontology of resistance economics; An attempt to look at the Islamic view of the transition of the soci- economic system. *Journal of Humanities methodology*, 19 (87) .135- 161 (In Persian)
- Rahmanpour, M; Nasr Esfahani, A and Siadat, S (2015), Investigating the relationship between the basics and principles of the national Curriculum of the Islamic Republic of Iran with the themes of resistance economics in order to propose a desirable Curriculum. *Journal of the Approach of the Islamic Revolution*. 9.(31).41-60. (In Persian)
- Rajan Beigi, M (1999), obstacles to achieving the implementation of public policies. *Journal of public management* (45).73-84 (In Persian)
- Richardson, W. (2007), Public Policy Failure And Fiasco In Education: Perspective On The British Examinations Crises 2000-2002 And Other Episodes Since 1975. *Oxford Review Of Education Routiedge*.33(2): 143-160.
- Saadabadi et al . (2017), *Designing a model for implementation, monitoring and evaluation of resistance economy in mashhad municipality*. (In Persian)
- Saadabadi et al . (2020), Designing and explaining the anti fragility economic monitoring model to achieve a resilient economy Iranian. *Journal of public management studies* (8).59-87 (In Persian)
- Saif, A; Hafezieh, A (2013), International Trade strategies of the Resistance Economy of the Islamic Republic of Iran. *Journal of Basij strategic studies*. 16 (60).183-216 (In Persian)
- Samiei Esfahani, A ; Habibi, F (2015), Post development theory and model of resistance economy in the Islamic Republic of Iran; A comparative approach. *Quarterly Journal of Basij strategic studies*. 18 (66).51-73 (In Persian)
- Samiei Nasab, M (2014), Economic diplomacy, a strategy to counter economic sanctions in the system of resistance economics. *Security Horizons Quarterly*. (25).115-147 (In Persian)
- Samsami, H; Nemati, H (2020), Investigating the resilience of Iran's economy to the import shock of consumer goods, intermediaries and capital in the context of macro - structural econometric models. *Iranian Economic Research*. No.83. 137- 162. (In Persian)

- Seif, A (2012), Proposed model of resistance economy of the Islamic Republic of Iran (based on the view of the Supreme leader). *security Horizons Quarterly*. 5(16).5-22 (In Persian)
- Seif, A ; Kamali , R (2014), The Model of allocative and adaptive efficiency in the resistance economy of the Islamic Republic of Iran (based on the general policies announced by the Supreme leader). *Security Horizons Quarterly*. 7 (25).5-38.(In Persian)
- Seiflo , S (2013), The concept of resistance economics. *Islamic Economics Knowledge Quarterly*. 5 (2) . 151-173 .(In Persian)
- Seiflo , S (2014), Resistance economics passive economic defense strategy. *Journal of Defense policy*. 22(87).53-88. (In Persian)
- Shabani , A ; Nakhli S (2014), Components of resistance economics in popular literature and in the statement of the Supreme leader. *Security Horizons Quarterly*. 7 (25). 55- 88 (In Persian)
- Shaghghi Shahri , V (2014), *Measuring the economic resistance of Iran and selected countries in the region* , Comparison of methods of aggregation of composite indicators volume 53 (122).225-252. (In Persian)
- Shaghghi Shari , V (2019), Evaluation of the implementation status of the resistance economy(1390-1396)(2011-2017). *Islamic Economics Quarterly* (76).59-88. (In Persian)
- Soleimani , Y; Pabghami ,A (2015), Components of the socio - economic resilience model of the Islamic Republic of Iran (Case study of the general policies announced by the Supreme leader). *Journal of Basij strategic studies*. 19(71).5-29. (In Persian)
- Soltanifar , M (2017), Media discourse of resistance economy. *Socio - culture strategy*, No. 23.201-219 (In Persian)
- Tavakoli , M (2019), Investigating the Relationship between resistance economics and Islamic economics. *Bi- Quarterly Journal of economic research*. 16(32). 89-119 (In Persian)
- Tavassoli, H (2008), Provide eight operational models in the policy cycle for optimal policy implementation. *Yas strategy Quarterly*, (15).74-96. (In Persian)
- Torkzade , J ; Abdul Sharifi , F (2018), Historiography of resistance economics as a system of behaviour. *Bi- Quarterly Journal of Islamic economics studies* 1397- (21).113 to 140. (In Persian)
- Zahedi vafa, M; Saadi, H; Mohammad Rahimi, A (2017), *Application of general policies of resistance economy to the juris Prudential principle of Anfal consumption (Case study: petrochemical industry gas feed)*. (In Persian)

